

vergadering **C94**
zittingsjaar 2021-2022

Woordelijk Verslag

Commissievergadering

Commissie voor Binnenlands Bestuur, Gelijke Kansen en
Inburgering

van 14 december 2021

(Wegens de coronamaatregelen werd deze vergadering via videoconferentie georganiseerd.)

**Vlaams
Parlement**

INHOUD

VRAAG OM UITLEG van Bart Tommelein aan Bart Somers, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen, over het misbruik waarbij valse rijbewijzen en documenten werden uitgereikt – 964 (2021-2022)	3
VRAAG OM UITLEG van Brecht Warnez aan Bart Somers, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen, over het niet-gebruiken van de beleids- en beheerscyclus door de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden – 820 (2021-2022)	5
VRAAG OM UITLEG van Katrien Schryvers aan Bart Somers, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen, over het advies van het Belgisch Raadgevend Comité voor Bio-ethiek betreffende de nieuwe vormen van lijkbezorging – 875 (2021-2022)	
VRAAG OM UITLEG van Tom Ongena aan Bart Somers, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen, over alternatieve wijzen van lijkbezorging – 888 (2021-2022)	10
VRAAG OM UITLEG van Paul Van Miert aan Bart Somers, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen, over de afschaffing van de vermelding van het geslacht op de identiteitskaart en de gevolgen daarvan voor het Vlaamse gelijkheidsbeleid – 921 (2021-2022)	16
VRAAG OM UITLEG van Kurt De Loor aan Bart Somers, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen, over de conclusies van de thema-audit Omgevingsvergunningen bij lokale besturen – 956 (2021-2022)	21
VRAAG OM UITLEG van Jo Brouns aan Bart Somers, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen, over de waarschuwing van het OCAD voor nieuwe vormen van extremisme in het kader van de protestbewegingen tegen het coronabeleid – 981 (2021-2022)	27

VRAAG OM UITLEG van Bart Tommelein aan Bart Somers, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen, over het misbruik waarbij valse rijbewijzen en documenten werden uitgereikt – 964 (2021-2022)

Voorzitter: de heer Kris Van Dijck

De voorzitter: De heer Tommelein heeft het woord.

Bart Tommelein (Open Vld): Minister, onlangs kwam aan het licht dat vier ambtenaren van de Brusselse gemeente Anderlecht de voorbije jaren honderden valse documenten verkocht zouden hebben. Het zou gaan om meer dan honderd valse rijbewijzen en duizenden valse vergunningen voor buitenlandse werknemers. Een dag later bleek dat een van de bewuste ambtenaren ondertussen aan de slag zou zijn in Ninove en dat de fraude daar werd verdergezet.

De fraude kwam in Anderlecht aan het licht na een intern onderzoek, maar de zaak kwam pas in een stroomversnelling nadat men een persoon op heterdaad kon betrappen. Uit het onderzoek bleek dat de manier van werken vrij simpel was. Gemeenteambtenaren openden een dossier om een rijbewijs toe te wijzen aan een persoon van buitenlandse afkomst, zonder dat die persoon aanspraak kon maken op een rijbewijs in zijn of haar land van herkomst. In ruil werd dan contant geld gestort op de bankrekening van de desbetreffende gemeenteambtenaar. De handel wat betreft de valse vergunningen voor buitenlandse werknemers wordt nog verder onderzocht, maar de fraude zou groot zijn. Ze wordt zelfs geraamd op miljoenen euro's, aangezien deze vergunningen recht geven op onder meer gezinshereniging, werkloosheidsuitkering en sociale uitkeringen.

Uiteraard zijn er gevolgen wat betreft de verkeersveiligheid. Uw collega-minister Peeters heeft dan ook reeds gereageerd. Maar ook de gevolgen voor het lokale bestuur zijn groot. Deze praktijken doen zich, in dit onderzoek, voornamelijk voor in Anderlecht maar ze zouden ook kunnen plaatsvinden in Vlaanderen, op andere plaatsen.

Vandaar mijn vragen aan u, minister.

Ik besef uiteraard zeer goed dat de zaak in handen is van het parket, maar hebt u al weet van dergelijke misbruiken in Vlaanderen, los van de praktijken in Ninove?

Ambtenaren moeten zich houden aan een deontologische code. Hoe kaderen dergelijke praktijken daarin?

Het is de gemeente zelf die een intern onderzoek heeft opgestart. Het is moeilijk om dergelijk misbruik door gemeentelijke ambtenaren op te sporen. Gaat u deze case aangrijpen om te onderzoeken hoe we dergelijk misbruik in de toekomst kunnen voorkomen?

Zult u uw Vlaamse en federale collega's erop wijzen dat er een sluitend systeem noodzakelijk is voor het aanvragen van dergelijke documenten?

De voorzitter: Minister Somers heeft het woord.

Minister Bart Somers: Mijnheer Tommelein, sta mij toe om de eerste en de derde vraag samen te beantwoorden. U begrijpt dat ik in dezen niet zal ingaan op de concrete casus uit Ninove, gelet op het feit dat daar een strafrechtelijk onderzoek loopt.

Voor alle duidelijkheid: mijn administratie heeft geen weet van soortgelijke langdurige en grootschalige gevallen van vermeende fraude omtrent valse rijbewijzen en documenten.

Deze en alle misbruiken door ambtenaren of mandatarissen moeten uiteraard vermeden worden. We verwachten van onze ambtenaren immers dat ze integer en deontologisch correct handelen.

In dat kader wijs ik op de verplichting voor lokale besturen om een organisatiebeheerssysteem uit te werken. Dit organisatiebeheerssysteem moet het geheel van maatregelen en procedures bevatten om een redelijke zekerheid te verschaffen dat het lokaal bestuur zijn vastgelegde doelstellingen bereikt en de risico's om die te bereiken kent en beheerst, dat ze wetgeving en procedures naleeft en over betrouwbare financiële en beheersrapportering beschikt. Verder moet het systeem ervoor zorgen dat het bestuur op een effectieve en efficiënte wijze werkt en de beschikbare middelen economisch inzet, en zijn activa beschermt en fraude voorkomt. Dat is eigenlijk wat de opdracht is van elk lokaal bestuur. Ik ben ervan overtuigd, mijnheer Tommelein, dat u daar als burgemeester in uw stad over waakt.

Ik wil ook wijzen op het bestaan van Audit Vlaanderen, dat de voorbije jaren zijn belang heeft bewezen door in verschillende besturen pijnpunten in de organisatiebeheerssystemen te ontdekken en hen een plan aan te reiken om dat op te lossen. Op die manier zijn we eigenlijk allemaal samen één lerend netwerk. Mijn administratie, het Agentschap Binnenlands Bestuur (ABB), wordt ook ingeschakeld om na te gaan of lokale en provinciale besturen daar effectief mee aan de slag gaan. Doorheen klachten en adviezen hebben zij ook een signaalfunctie voor Audit Vlaanderen en kan Audit Vlaanderen beslissen – u weet dat ze dat zelf kiezen – om prioritair bij bepaalde besturen een audit uit te voeren.

Daarnaast heeft Audit Vlaanderen nog een ander instrument, namelijk de forensische audits, om misbruiken te ontdekken. Als Audit Vlaanderen mogelijke strafrechtelijke overtredingen vaststelt, wordt steeds een kopie van het rapport bezorgd aan de Centrale Dienst voor de Bestrijding van Corruptie (CDBC). Dat is de federale politiedienst die verdere stappen zet bij het parket.

Het is dus in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van ieder lokaal bestuur om een degelijk organisatiebeheerssysteem uit te werken en dat ook strikt op te volgen.

Daarnaast stel ik vast dat mijn administratie en Audit Vlaanderen nauw samenwerken, waardoor pijnpunten naar boven komen en lokale en provinciale besturen ondersteund worden om tot een betere organisatie te komen. Ik wil hierbij ook een pluim geven aan verschillende organisaties, zoals de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG), de Vereniging Vlaamse Provincies (VVP) en de Vlaamse Lokale Financieel Directeurs (VLOFIN), die samen met ABB en Audit Vlaanderen werken aan modellen en technieken om de organisatiebeheerssystemen steeds opnieuw te versterken en te verbeteren binnen onze lokale besturen.

Ik meen dat de bovengenoemde aanpak, die een evolutieve, voortschrijdende aanpak is, voldoende is om dergelijke misbruiken te voorkomen. Maar u weet ook dat geen enkel instrument zal vermijden dat er zich gevallen van misbruik kunnen voordoen.

Het is juist dat lokale en provinciale besturen een deontologische code moeten vaststellen voor de personeelsleden. Het decreet Lokaal Bestuur legt die verplichting op aan de besturen en omschrijft ook de deontologische rechten en plichten. Een van die verplichtingen staat beschreven in artikel 188 van het decreet Lokaal bestuur: "De personeelsleden oefenen hun ambt op een loyale en correcte wijze uit." Het is evident dat fraude, gepleegd in het uitreiken van rijbewijzen of andere documenten, niet strookt met deze deontologische code en dus niet overeenstemt met wat je mag verwachten van het gedrag van een personeelslid.

Wanneer een vast benoemd personeelslid zich niet aan de deontologische code houdt, kan een bestuur een tuchtonderzoek opstarten en in het kader daarvan tuchtstraffen opleggen, waaronder het ontslag. Een contractueel personeelslid kan ontslagen worden op grond van dergelijk frauduleus gedrag, en dat met toepassing van de bepalingen uit de Arbeidsovereenkomstenwet.

Ik ben ervan overtuigd dat alle betrokken collega's, op alle niveaus, de afloop van dit onderzoek nauwgezet opvolgen en dit als een aanleiding zullen nemen om voor hun departement na te gaan wat er kan worden verbeterd en eventueel wat er samen moet worden aangepakt. Zo heeft onze goede collega Lydia Peeters tijdens de gedachtewisseling in de commissie Mobiliteit van 30 september al verklaard dat ze met het Departement Mobiliteit en Openbare Werken vooral zal inzetten op digitalisering om fraude met documenten die nodig zijn om een rijbewijs te halen, tegen te gaan.

Ik hoop, mijnheer Tommelein, dat ik u daarmee enkele elementen van antwoord heb gegeven op uw relevante vraag.

De voorzitter: De heer Tommelein heeft het woord.

Bart Tommelein (Open Vld): Minister, ik wil u van harte danken voor het heldere antwoord. Het is natuurlijk zo dat wij daar op het lokale niveau heel alert voor moeten zijn, vandaar dat ook in mijn eigen stad, zoals u zelf aangeeft, wij daar de noodzakelijke stappen toe zetten. We hebben zelfs een aparte fraudecel opgericht binnen de schoot van de stad om dergelijke anomalieën en misbruiken te kunnen opsporen. Wij kijken dus ook met de nodige belangstelling naar de verdere afhandeling van het gerechtelijk onderzoek.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Brecht Warnez aan Bart Somers, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen, over het niet-gebruiken van de beleids- en beheerscyclus door de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden – 820 (2021-2022)

Voorzitter: de heer Kris Van Dijck

De voorzitter: De heer Warnez heeft het woord.

Brecht Warnez (CD&V): Gemeenten, OCMW's, provincies en de verzelfstandigde entiteiten ervan gebruiken de beleids- en beheerscyclus (BBC) bij hun planning, voor het meerjarenplan, voor de opvolging in hun boekhouding en voor de verantwoording via de jaarrekening.

Dat is een methode die door al deze besturen intussen al jaren gebruikt wordt, en ze leert ons ook dat in de BBC een veelheid aan informatie te lezen is die het voor de betrokken besturen heel goed mogelijk maakt om financiële toestanden in te schatten en op te volgen. Ze doet dat ook op middellange termijn, en ik denk dat dit de kracht is van de BBC. Die kijkt op middellange termijn naar de financiële situatie van de lokale besturen. Er wordt nu ook een oefening gedaan om die meer leesbaar te maken. Dat is uiteraard heel goed.

Maar tegelijkertijd stellen we vast dat een belangrijke poot binnen het lokale beleid, met name de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden (IGS'en), tot op heden geen gebruik maken van de BBC. De IGS'en volgen de vennootschapsboekhouding. Alleen de projectverenigingen hebben de mogelijkheid om gebruik te maken van

de BBC. Vanuit transparantieoverwegingen zou het misschien toch wel nuttig kunnen zijn dat de IGS'en in dezelfde vorm zouden rapporteren als de lokale besturen. Bovendien kunnen we hen op die manier beoordelen, dingen beter lezen, en weten hoe zij op middellange termijn een aantal zaken op het vlak van financiën en beleid zien.

Er is de afgelopen jaren al af en toe sprake geweest van een eventuele of mogelijke uitbreiding van de BBC naar de IGS'en. Enkele jaren geleden werd reeds door uw voorgangers gesteld dat er een mogelijke uitbreiding zou komen van de BBC naar politie- en hulpverleningszones, zodat dat deze zo opgevolgd zouden kunnen worden. Er was ook sprake van de mogelijkheid om de BBC van toepassing te maken voor de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden. Maar tot op heden vallen de IGS'en nog niet onder de BBC. Vandaar een aantal vragen over uw inzichten hieromtrent, minister.

Acht u het niet aangewezen dat de IGS'en onder het toepassingsgebied van de BBC vallen? Hebt u zelf al zicht op enig verder onderzoek dat u hebt laten verrichten naar de mogelijke toepassing van de BBC op de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden? Zo niet, acht u dat niet aangewezen?

Zijn er volgens u bepaalde technische belemmeringen die een toepassing van de BBC op de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden bemoeilijken? Zo ja, over welke belemmeringen gaat het dan?

Kunt u aangeven of de mogelijke toepassing van de BBC-regels ook een onderdeel uitmaakt van de lopende studie naar de verzelfstandigings- en samenwerkingsvormen?

De voorzitter: Minister Somers heeft het woord.

Minister Bart Somers: Dank u wel voor uw interessante en boeiende vraag, mijnheer Warnez. Ze is wat technisch van aard.

Zoals u natuurlijk weet, vormt de BBC sinds 2014 het instrument voor de budgettering, de boekhouding en de rapportering van de Vlaamse lokale besturen. Het is de standaard voor alle kernbesturen: gemeente, OCMW, autonome gemeentebedrijven (AGB's) en welzijnsverenigingen. Het verving de veelheid aan instrumenten die daarvoor bestonden, aangezien de entiteiten die ik net heb opgesomd alle een ander boekhoudsysteem hanteerden.

Het is niet de eerste keer dat deze vraag gesteld wordt. Reeds in 2015, toen de BBC de eerste keer geëvalueerd werd, kwam de mogelijke uitbreiding naar de intercommunales ter sprake. Niet enkel de toepassing bij de intercommunales kwam trouwens ter sprake, maar ook bij de politiezones en de brandweezones. Die laatste vallen natuurlijk onder de bevoegdheid van de federale collega's.

Ik vind dat we de vraag naar een eventuele uitbreiding van het toepassingsgebied van de BBC tot de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met een zekere nuance moeten bekijken. Eerder dan in eerste instantie naar mogelijke technische belemmeringen te kijken, zoals het gespecialiseerd onderzoek dat vereist is, denk ik dat we om te beginnen een aantal meer algemene aspecten in rekening moeten brengen.

De meeste intergemeentelijke samenwerkingsverbanden, zeker de grotere, hebben momenteel een eigen goed uitgewerkt boekhoudsysteem en een gedetailleerde rapportering. Daarnaast is het landschap van de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden uiterst divers in omvang en werkingsgebied. We proberen daar met de regiovorming iets aan te doen. Sommige van hen zijn in omvang beschei-

den en verrichten activiteiten die zeer dicht aanleunen bij de klassieke gemeentelijke werking. Andere samenwerkingsverbanden zijn grote spelers en verrichten activiteiten die op een veel groter niveau moeten worden aangepakt. Ik denk bijvoorbeeld aan nutsintercommunales.

We kunnen er bovendien ook niet omheen dat een aantal intercommunales zich richten op marktactiviteiten, wat maakt dat ze meer redeneren vanuit een marktlogica. De BBC vertrekt in zijn opbouw echter eerder vanuit een publieke logica.

Ten slotte is er ook naar organieke vorm een verscheidenheid. Voor bepaalde intergemeentelijke samenwerkingen is er een mogelijkheid tot private deelname tot 49 procent van het totale maatschappelijke kapitaal. Dat geldt met name voor deze die actief zijn in de energie- en de afvalsector.

Uw derde vraag ging erover of ik kan aangeven of de mogelijke toepassing van de BBC-regels ook een onderdeel uitmaakt van de lopende studies naar de verzelfstandiging. Nee, deze toepassing van de BBC in intercommunales vormt geen expliciete onderzoeksvraag in de evaluatie van het organieke kader van de verzelfstandigings- en samenwerkingsvormen. Wel heeft het Steunpunt Bestuurlijke Vernieuwing (SBV) twee onderzoeksrapporten geschreven in verband met financiële en beleidsmatige consolidatie op het lokale niveau. Deze rapporten werden gepubliceerd op de website van het ABB en kunnen dus door iedereen geconsulteerd worden. Daarnaast werden de bevindingen uit de rapporten ook toegelicht aan de lokale besturen in informatiesessies.

Uiteraard is dit een heel interessant topic en daarom is het de bedoeling om de inzichten uit deze rapporten mee te nemen in een aantal lopende initiatieven die ik heb genomen met betrekking tot de BBC.

Het eerste initiatief bestaat erin dat ik gestart ben met een evaluatie van de BBC 2.0, die van toepassing is sinds 2020. Deze evaluatie bevat twee sporen. Enerzijds focussen we op de leesbaarheid en de bruikbaarheid van de BBC-beleidsrapporten door gemeenteraadsleden. Daarbij wordt mijn administratie ondersteund door het gespecialiseerde adviesbureau TriFinance. Daarnaast hebben we een BBC-forum opgericht, waarin een aantal stakeholders zoals de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG), Excello.net en de Vlaamse Lokale Financieel Directeuren (VLOFIN) vanuit het praktijkveld hun evaluatie van de BBC 2.0 maken.

Naast dat eerste spoor, het starten van de evaluatie van de BBC 2.0, heb ik nog een tweede spoor geopend. Dat betreft discussiesessies ter versterking van de gemeenteraad. Die organiseren we trouwens met verschillende collega's die hier aanwezig zijn. De eerste sessie ging specifiek over de BBC. De elementen die hierin werden aangereikt, worden momenteel verwerkt door mijn administratie. Wanneer alle sessies afgerond zijn, bundelen we de input van de verschillende sessies in een visienota, die ik vervolgens naar de regering breng.

Mijn conclusie is dat ik op dit moment geen uitspraken kan doen over de vraag of een veralgemeende toepassing van de BBC voor intergemeentelijke samenwerkingsverbanden aangewezen is of niet. Ik heb geprobeerd in mijn antwoord heel veel nuances aan te brengen. Ik neem het wel mee in een aantal initiatieven die ik reeds heb opgezet, waarbij ik ook met veel belangstelling uitkijk naar de input van mensen uit het veld.

Ik zou er nog een laatste conclusie aan willen toevoegen, mijnheer Warnez: mochten we de scope van de BBC verbreden, dan zullen we steeds heel erg rekening moeten houden met de diversiteit die vandaag de dag bestaat in intercommunale en bovenlokale samenwerkingsverbanden. Ik denk dat het nooit een zwart-witverhaal zal zijn. We kijken met belangstelling uit naar de resultaten van de studies. Op basis daarvan kunnen we meer ten gronde het debat hierover voeren. Nogmaals

bedankt voor de relevante vraag over het mogelijk uitbreiden van de BBC naar andere structuren en organisaties.

De voorzitter: De heer Warnez heeft het woord.

Brecht Warnez (CD&V): Bedankt voor uw antwoord, minister. Ik moet zeggen dat ik me soms wel wat zorgen maak over de band die de lokale besturen soms hebben met hun IGS'en. Ik denk dat het terecht is dat u die oefening maakt met een aantal mensen in de werkgroep, zeker als het gaat over bestuurders. Maar je moet dat als gemeenteraadslid maar eens allemaal proberen te volgen. Als je dan nog eens een ander boekhoudsysteem hebt, dan is dat allemaal niet zo evident. Zonder grijs te willen zijn, ga ik ermee akkoord dat het geen zwart-witverhaal is. Er zijn bijzondere situaties, zeker in de energie- en afvalsector.

U geeft ook aan dat sommige IGS'en vanuit een marktlogica redeneren. Dat begrijp ik wel, maar het zijn voor mij in eerste instantie nog altijd publieke overheden, waar lokale besturen ook publiek verantwoordelijk voor zijn. We moeten er ook wel voor zorgen dat we hen op het financiële vlak controleren op een middellange termijn, zodat ze ook gezond blijven. Als er bij de IGS'en iets misloopt, dan zullen het altijd de gemeenten en de gemeentelijke bestuurders zijn die daarvoor de verantwoordelijkheid dragen. Het is dan ook belangrijk dat ze inzage hebben.

Ik heb een beetje het gevoel dat de connectie daar weg is, minister. Ik denk dat we, om die connectie te zien, misschien eerst de werkgroep moeten afwachten, en dat we de inzichten daar bekijken. Ik hoop dat u die in uw visienota ook kunt meenemen naar de regering, en dat we die hier dan ook kunnen bespreken. Dank u.

De voorzitter: De heer Van Miert heeft het woord.

Paul Van Miert (N-VA): Ik volg voor een groot deel de vraag van de heer Warnez en ik ondersteun hem daar ook in. Het is niet altijd evident om die dingen voor betrokkenen en raadsleden altijd leesbaar te houden en om daar duidelijkheid in te scheppen. Anderzijds volg ik u ook, minister. Er is toch wel verschil in die samenwerkingsverbanden tegenover een gewoon openbaar lokaal bestuur. Je zit met het marktgegeven.

Minister, ik weet dat u een oefening doet rond de BBC. Daarom kom ik even tussen. Mijn eerste lokale mandaat als schepen van Financiën dateert al van vijftien jaar geleden. Ik heb ook een hogere boekhoudkundige opleiding. Misschien ben ik dus nog iemand van de oude stempel, maar ik vind wel dat we toch eens heel kritisch moeten kijken naar de BBC. De eerste bladzijden zijn soms blanco. Ik denk dat het voor veel betrokkenen soms moeilijk bruikbaar is zoals het nu is, en dat het misschien een beetje te weinig zegt. Misschien moeten we toch terugkeren naar een gewoon boekhoudkundig model. Dat zou dan wel bruikbaar zijn, zowel in een omgeving van een lokaal bestuur als in een omgeving die meer aanleunt bij een privébedrijf of een organisatie die heel betrokken is bij de markt.

Er ligt misschien wel een opportuniteit in deze legislatuur, minister, om in de gesprekken die u aan het voeren bent over de bruikbaarheid en de leesbaarheid van de BBC te kijken wat we daar eventueel nog kunnen verbeteren. Ik hoop echt dat we, naast de vele bladzijden tekst en de vele woorden die we gebruiken, toch wel eens kunnen terugkeren naar een vrij begrijpbaar boekhoudkundig model, waarin de cijfers vooropstaan.

De voorzitter: De heer Ongena heeft het woord.

Tom Ongena (Open Vld): Bedankt voor de interessante vraag, collega Warnez. Uzelf hebt er, net als collega Van Miert, al naar verwezen dat er een werkgroep bezig is.

Bedankt voor dat initiatief. We hebben daarvoor ook al samengezeten, onder andere ook over de BBC. Dat was een zeer interessante vergadering. Ik denk dat we het erover eens zijn dat er werk aan de winkel is om het leesbaar te maken. Gisteravond heb ik nog raadscommissie gehad, net als andere collega's in hun gemeente wellicht, over de meerjarenplanning die volgende week maandag in onze gemeenteraad op de agenda staat. Dat is telkens wat worstelen om er weer wat in te komen, in die documenten. Dat geldt zeker als oppositieraadslid, wanneer je natuurlijk niet betrokken bent geweest bij de opmaak ervan. Maar in alle eerlijkheid: het lukt wel. Na enkele jaren BBC geraak je daar wel in. Ik denk dat het een beetje wishful thinking is om dat weer om te keren, collega Van Miert, en om weer te gaan richting de gewone en buitengewone dienst van vroeger. Dat was trouwens ook niet helemaal perfect. Toen waren er ook dikke boeken waar je je door moest worstelen.

Ik geloof echt wel dat de BBC goed is. Maar we zijn het er in de werkgroep ook wel over eens dat er nog wat extra ondersteunende acties nodig zijn naar de gemeenteraadsleden toe. Het is onder andere belangrijk dat we hen echt goed informeren en dat we de gemeentebesturen misschien ook iets meer verplichten om een degelijke toelichting te geven bij al die cijfers en boeken.

Ik heb maar één bijkomende vraag, minister. We hebben nu die werkgroep, en we hebben al een interessante vergadering gehad. Misschien kunt u eens aangeven hoe u de verdere werkzaamheden van die werkgroep ziet. Waarin moet dat uiteindelijk resulteren? Kunt u daarover misschien nog iets meer duiding geven?

De voorzitter: Minister Somers heeft het woord.

Minister Bart Somers: Er waren een aantal interessante beschouwingen, collega's. Laat me toe bij elk van de drie een kleine nuance aan te brengen.

Eerst en vooral, mijnheer Warnez: de problematiek die u aankaart, is dat het verschil in boekhoudkundige systemen in het ene en in het andere orgaan de afstand groter maakt tussen de gemeenteraad, of het lokale bestuur, en de organisaties waarin zij vertegenwoordigd zijn.

Ik spreek dat niet tegen, maar ik denk dat de context breder is en dieper gaat. Ik ben ervan overtuigd dat u dat ook weet. Er is een fundamenteel probleem dat gemeenteraden er heel vaak mee worden geconfronteerd dat als ze over bepaalde thema's spreken, die opgesloten zitten in ofwel de politieraad, de brandweerzone of de intercommunale die met afval bezig is. Daardoor kun je heel veel van het maatschappelijke, politiek relevante debat eigenlijk niet meer ten gronde voeren, omdat het in andere organen moet worden gevoerd. Dat creëert een democratisch spanningsveld. We moeten daar niet flauw over zijn. En dat is ook niet gemakkelijk.

De context die u aanhaalt, is daarin een interessant element, maar voor mij niet het determinerende. Ik denk dat het determinerende element net de vraag is op welk forum je als gemeenteraadslid, dat niet in de politieraad zit, maar wel geconfronteerd wordt met een veiligheidsissue in de gemeente, daar nog ernstig over kunt praten, of waar je je kritiek moet geven op het functioneren van de brandweer. Het enige wat je nog doet, is eenmaal per jaar een dotatie goedkeuren voor een brandweerzone, en meer niet. Dat is een spanningsveld. Daar moeten we eerlijk in zijn. Ook in onze werkgroep zijn we onder elkaar aan het zoeken wat het antwoord zou zijn.

Collega Van Miert neemt een – als ik het zo mag zeggen – wat radicaal standpunt in tegen de BBC. Hij zegt dat we dat toch nog eens grondig opnieuw moeten bekijken en vraagt of we niet zouden evolueren naar een systeem dat meer aansluit bij de rest. Ik houd mij altijd enorm in over de BBC. Ik heb daar ook een heel uitgesproken mening over, maar ik probeer die zo weinig mogelijk te uiten.

Mijnheer Van Miert, u kon niet aanwezig zijn in onze werkgroep, maar er was iemand anders van uw partij aanwezig. Maar als u ter zake, gelet ook op uw ervaring als schepen van Financiën en vanuit uw professionele opleiding, zegt dat u een aantal echt wel goede tips of suggesties of ideeën daarrond hebt, zou u mij enorm verplichten door mij daar een mail over te sturen. Ik breng die dan mee in het debat. Dit is voor mij ook een debat dat meerderheid en oppositie overstijgt. Dit is iets wat we op een rustige, serene manier moeten doen, namelijk de context creëren om een betere werking van de lokale democratie mogelijk te maken.

En dan kom ik bij het punt van de heer Ongena. We hebben tot toe nu twee keer een vergadering gehad. Ik vind dat die vergaderingen heel correct verlopen zijn. Dat gebeurt in een heel grote openheid. Meerderheid en oppositie zijn respectvol voor elkaar, niet vanuit een egestelling. Maar laten we ook eerlijk zijn. Als ik heel kritisch ben over onze twee vergaderingen: erg diepgaande, fundamentele oplossingen voor de problemen die we allemaal voelen, kunnen we ook niet zo eenvoudig uit onze mouwen schudden. Dat is een verwijt aan mijzelf om te beginnen, en aan iedereen. Het is niet zo gemakkelijk, omdat we voelen dat het een mengeling is tussen regels en een soort politieke cultuur van hoe we omgaan met ons mandaat, wat we inbrengen in de gemeenteraad en dergelijke meer.

Er komen nog twee sessies. De bedoeling is dat dat in een visietekst eindigt voor de Vlaamse Regering, die dan ook besproken wordt. Als de regering akte neemt van die tekst of hem goedkeurt, kan die ook naar onze commissie en kunnen we in een volgende stap kijken welke wettelijke, decretale, reglementaire maatregelen we al dan niet moeten nemen om die lokale democratie te versterken.

Het basisverhaal, de mantra van velen, is: we moeten de omkadering van de lokale mandataris versterken. Dat is een belangrijk onderdeel in dat verhaal. Maar wat doen we daarnaast nog? Dan wordt het al wat moeilijker. Dan wordt het niet eenvoudig. En er zijn goede ideeën gelanceerd. Ik vond het debat echt kwaliteitsvol. We moeten dat nog twee keer zeker volhouden. Maar voor mij is dat iets dat boven meerderheid en oppositie heen moet komen. En dat begint natuurlijk met een visietekst van mij richting de Vlaamse Regering, en dan een verder debat ten gronde, een formeel debat, in de schoot van deze commissie.

De voorzitter: De heer Warnez heeft het woord.

Brecht Warnez (CD&V): Ik denk dat u gelijk hebt dat dat niet de oplossing is, minister, om de band te versterken tussen de gemeenteraad en de IGS. Ik geloof wel dat het een oplossing is, omdat je op die manier ook wel meer inzicht kunt geven in wat die intergemeentelijke samenwerkingsverbanden vandaag doen. We moeten eerlijk zijn: het is vandaag bijna onmogelijk om dat te gaan volgen. Dat zal een van de elementen zijn, en natuurlijk niet hét element.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Katrien Schryvers aan Bart Somers, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen, over het advies van het Belgisch Raadgevend Comité voor Bio-ethiek betreffende de nieuwe vormen van lijkbezorging
– 875 (2021-2022)

VRAAG OM UITLEG van Tom Ongena aan Bart Somers, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen, over alternatieve wijzen van lijkbezorging
– 888 (2021-2022)

Voorzitter: de heer Kris Van Dijck

De voorzitter: Mevrouw Schryvers heeft het woord.

Katrien Schryvers (CD&V): Voorzitter, minister, collega's, vorige week heb ik in deze commissie twee vragen gesteld over het thema begraafplaatsen en lijkbezorging. Vandaag kom ik er graag nog eentje stellen, namelijk over de mogelijkheid van nieuwe technieken.

Minister, u weet dat ik daar in het verleden al meermaals vragen over heb gesteld. Na adviezen in Nederland hebt ook u opdracht gegeven aan het Belgisch Raadgevend Comité voor Bio-ethiek. De voorbije jaren is immers alsmear duidelijker geworden dat overledenen en hun nabestaanden alsmear meer een eigen, meer persoonlijke invulling willen geven aan hun afscheid. Vanuit het beleid, en zeker ook vanuit de lokale besturen, proberen we daar meer en meer op in te gaan, omdat we weten dat die persoonlijke invulling ook heel helend kan werken. Daarom zijn er ook al verschillende aanpassingen aan de desbetreffende regelgeving aangebracht, teneinde die persoonlijke invulling meer mogelijk te maken. Een van de meest treffende voorbeelden daarvan is zeker de mogelijkheid tot het inrichten van natuurbegraafplaatsen. We hadden het er vorige week ook nog over, in de rand van de andere vraag.

Recent kwam er ook meer aandacht voor nieuwere vormen van lijkbezorging, zoals resomatie en humusatie. Dergelijke nieuwe vormen van lijkbezorging brengen evenwel ook een aantal ethische vragen met zich mee. We moeten daar dan ook omzichtig mee omgaan. Het Belgisch Raadgevend Comité voor Bio-ethiek boog zich over deze aangelegenheid en bracht op 8 november een omstandig en uiterst interessant advies ter zake uit. In dat advies worden vier nieuwe potentiële vormen van lijkbezorging besproken: natuurlijke humusatie, humusatie in gecontroleerde omstandigheden, resomatie en cryomatie. Die vormen worden getoetst aan een ethisch kader, dat aandacht heeft voor het respect voor de wensen van de overledene, respect voor de waardigheid van het lichaam, aandacht voor een respectvol afscheid, aandacht voor duurzaamheid en ecologische impact, aandacht voor de veiligheid en de gezondheid, aandacht voor het financiële aspect en de technische uitvoerbaarheid.

Het comité komt tot het besluit dat humusatie in natuurlijke omstandigheden technisch niet uitvoerbaar is en botst met verschillende aspecten van het ethische kader. Humusatie in gecontroleerde omstandigheden zou wel technisch uitvoerbaar zijn en doorstaat in grote mate het ethische kader, maar het comité stelt wel vast dat de vraag naar humusatie die momenteel leeft, vooral een vraag is naar natuurlijke humusatie. Resomatie is volgens het comité een techniek waarbij er geen bezwaren zijn om die in de toekomst als vorm van lijkbezorging toe te laten. Cryomatie staat volgens het comité nog in onvoldoende mate klaar om op de markt te worden gebracht.

Minister, welke conclusies trekt u uit het advies van het Belgisch Raadgevend Comité voor Bio-ethiek met het oog op de mogelijke aanpassing van de decretale regelgeving op het vlak van lijkbezorging? Zult u de in het advies gemaakte conclusies gebruiken als basis om bepaalde nieuwe vormen van lijkbezorging decretaal mogelijk te maken?

Zal dit advies ook nog verder besproken worden met de vertegenwoordigers van steden en gemeenten en van de uitvaartsector, teneinde hun bevindingen en opmerkingen te kunnen meenemen in een mogelijke aanpassing van de regelgeving?

In het advies wordt ook aangegeven dat het aangeraden is om het werken met ecologische kisten en materialen te faciliteren en de ecologische voetafdruk van de lijkbezorgingstechnieken verder goed in het oog te houden. Welke initiatieven acht u dienaangaande mogelijk? Op welke manier zult u het gebruik van ecologisch vriendelijke materialen bevorderen?

Er wordt tot slot ook aangegeven dat de overheid zou kunnen onderzoeken op welke manier natuurbegraven voor meer mensen een reële optie kan worden. Welke stappen denkt u daarin te ondernemen? Vorige week hadden we het er in de rand van een andere vraag nog over en zei u dat u mogelijk contact zou opnemen met uw collega van Omgeving. Zult u dienaangaande verder onderzoek laten uitvoeren en nagaan wat de mogelijke barrières ter zake nog zijn? Zult u daarvoor een samenwerking met uw collega van Omgeving opzetten?

De voorzitter: De heer Ongena heeft het woord.

Tom Ongena (Open Vld): Minister, collega Schryvers verwees er al naar: de voorbije jaren en decennia is er een evolutie bezig in de manier waarop wij omgaan met de stoffelijke resten van overledenen. Daarbij komt de vraag naar meer keuzevrijheid steeds terug. Het klassieke begraven in een kist is ondertussen al ingehaald door cremeren. Crematie is ondertussen helemaal ingeburgerd. Maar de vraag blijft om toch verder te kijken.

Enkele jaren geleden hebben we al een belangrijke wijziging in het decreet aangebracht, waarbij natuurbegraafplaatsen mogelijk zijn geworden. We hebben het daar al vaak over gehad in deze commissie. Het is bijvoorbeeld al mogelijk om de assen uit te strooien of te begraven in een afbreekbare urne in echte natuurgebieden, weliswaar in afgebakende natuurbegraafplaatsen.

Maar de vraag blijft dus om verder na te gaan of er misschien andere en nieuwe vormen zijn en of de keuzevrijheid nog verder moet worden uitgebreid. Twee technieken kwamen daarbij steeds terug, die we ook al in het buitenland zagen, namelijk resomatie en humusatie. Ik ga daar verder niet op ingaan. Collega Schryvers heeft de technieken al voor een deel beschreven.

Het was uitkijken naar een advies van het Belgisch Raadgevend Comité voor Bio-ethiek. Dat is er ondertussen. Samengevat zien zij geen problemen wat de resomatie betreft. Bij humusatie hebben ze wel nog serieus wat bedenkingen. Mijn vraag is dan ook veeleer wat we nu doen met dat advies, minister. Welke conclusies trekt u uit dit advies? Denkt u dat een decreetswijziging noodzakelijk is? En zo ja, zult u daartoe het initiatief nemen?

Naast het positieve advies voor resomatie maakt het adviescomité ook een opening voor echt natuurbegraven, waarbij men niet enkel de assen in een biologisch afbreekbare urne begraaft, maar ook hele kisten en hele lichamen. Hoe staat u daar tegenover? Gaat u lokale besturen aansporen om natuurgebieden en bossen op hun grondgebied open te stellen voor deze alternatieve begraafplaatsen en -technieken?

De voorzitter: Minister Somers heeft het woord.

Minister Bart Somers: Mevrouw Schryvers, mijnheer Ongena, bedankt voor uw vraagstelling. Het leven na de dood neemt een belangrijke plaats in in onze commissie. Dat maakt ons een commissie met een ver liggende horizon, maar dat is positief. Ik hoop trouwens voor ons allemaal dat die horizon nog heel ver ligt.

Ik heb inderdaad het advies van het Belgisch Raadgevend Comité voor Bio-ethiek over het ethische aspect van de alternatieve wijzen van lijkbezorging opgevraagd in het kader van de actualisatie van de regelgeving inzake de begraafplaatsen en de lijkbezorging. Dat advies is niet het enige dat ik heb opgevraagd. Ik heb voor wat betreft het aspect duurzaamheid van die alternatieve technieken ook advies gevraagd aan de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO).

Ik wil nog niet vooruitlopen op de conceptnota met wijzigingsvoorstellen, die er nog aan moet komen. U weet ongetwijfeld dat die eraan komt, maar die is er dus

nog niet. Ik wil kort ingaan op de bevindingen van het belangrijke ethische advies. Het Belgisch Raadgevend Comité voor Bio-ethiek heeft de volgende nieuwe technieken van lijkbezorging onderzocht: humusatie in natuurlijke omstandigheden, humusatie in gecontroleerde omstandigheden, resomatie en cryomatie of vriesdrogen.

De conclusies zijn eigenlijk al geschetst, maar ik herneem ze nog even. Humusatie in natuurlijke omstandigheden is technisch niet uitvoerbaar en botst daardoor op verschillende aspecten van het ethische kader. Humusatie in gecontroleerde omstandigheden is technisch uitvoerbaar en betaalbaar en doorstaat in belangrijke mate een toetsing met het ethische kader. Het comité stelt echter vast dat de vraag er vooral een is naar natuurlijke humusatie en dat humusatie in gecontroleerde omstandigheden niet aan die vraag voldoet.

Resomatie staat technologisch op punt en doorstaat de toetsing met het ethische kader. Op verschillende punten, onder meer milieu-impact, steekt deze techniek volgens het comité gunstig af tegenover crematie of begraven. Het comité ziet geen bezwaar om dit in de toekomst toe te laten. Cryomatie of vriesdrogen is vandaag echt nog niet mogelijk. Het is nog in ontwikkeling, zoals u zelf ook terecht al zei, mevrouw Schryvers.

Wat betreft de meest haalbare techniek op vlak van ethiek, resomatie, heeft VITO een aantal conclusies betreffende het aspect duurzaamheid geformuleerd. Resomeren heeft een lagere milieu-impact dan begraven en cremeren, voornamelijk door een lager verbruik van grondstoffen, minder landgebruik en het feit dat meer materialen gerecycleerd kunnen worden. Het effluent of residu van het resomatieproces voldoet echter voor een aantal parameters niet aan de lozingsnormen in het Vlaams reglement betreffende de milieuvergunning (VLAREM), waardoor lozing in het riool- of in oppervlaktewater niet mogelijk is in Vlaanderen zonder voorafgaandelijke zuivering. Bijkomend onderzoek is volgens VITO dan ook aangewezen.

Op dit ogenblik is de conceptnota met wijzigingsvoorstellen inzake de regelgeving begraafplaatsen en lijkbezorging in ontwerpversie klaar. De conceptnota bevat de principes voor de actualisatie van het decreet op de begraafplaatsen en de lijkbezorging en waar nodig ook van de uitvoeringsbesluiten.

Het is mijn bedoeling om deze conceptnota nog deze maand ter goedkeuring voor te leggen aan de Vlaamse Regering, zodat we meteen begin volgend jaar werk kunnen maken van de concrete wijzigingsvoorstellen aan het decreet en de uitvoeringsbesluiten. Wat ik nu al wel kan meegeven, is dat het decreet in artikel 15, § 1 reeds voorziet in een afdoende rechtsgrond om die alternatieve technieken in een uitvoeringsbesluit verder te reglementeren.

Uw derde vraag was welke initiatieven ik mogelijk acht om te werken met ecologische kisten en om materialen te faciliteren.

Zoals gezegd, ga ik nu niet in op de concrete inhoudelijke voorstellen van de conceptnota. Ik kan u wel meegeven dat er in het huidige besluit van de Vlaamse Regering (BVR) van 21 oktober 2005 al technische voorschriften voor doodskisten zijn opgenomen. Zo stelt dit BVR dat een doodskist uit een natuurlijk, biologisch afbreekbaar materiaal moet worden vervaardigd. Doodskisten die gemaakt zijn van metaal of op basis van niet-bio-afbreekbare materialen, zijn niet toegestaan. Daarnaast zijn crematoria onderworpen aan de strenge milieuwetgeving van VLAREM. Bovendien is er in het meest recente crematorium, dat van Oostende, een zeer grote naverwerking van alle rookgassen zodat er geen emissie is.

De vierde vraag die mij gesteld werd: zal dit advies nog verder besproken worden met de vertegenwoordigers van steden en gemeenten en van de uitvaartsector?

Ik heb in een eerdere vraag om uitleg van mevrouw Schryvers al aangegeven dat we verschillende stakeholders en belanghebbenden betrekken bij de opmaak van de nieuwe regelgeving rond de begraafplaatsen en lijkbezorging. In februari en maart van dit jaar vonden drie overlegmomenten plaats met de actoren uit de uitvaartsector, een aantal lokale besturen en Vlaamse en federale entiteiten. Ik voorzie tijdens het verdere regelgevende traject en na goedkeuring van de conceptnota door de Vlaamse Regering zeker nog een moment van terugkoppeling met dezelfde stakeholders en belanghebbenden en dus ook met de uitvaartsector, de crematoria en de vertegenwoordigers van lokale besturen.

De volgende vraag ging erover hoe ik sta tegenover natuurbegraven, en welke stappen ik daarin meen te moeten ondernemen.

Wel, ik ben er mij van bewust dat er een maatschappelijke tendens is naar de creatie van meer aantrekkelijke en groene begraafplaatsen die rust uitstralen en waar nabestaanden elkaar in een aangename en serene omgeving kunnen ontmoeten. Drongen is daarvan een mooi voorbeeld.

Het decreet van 16 januari 2004 op de begraafplaatsen en lijkbezorging voorziet sinds 2016 ook in de mogelijkheid tot de aanleg van een natuurbegraafplaats op een afgebakende zone van het openbaar domein buiten de gemeentelijke begraafplaats. De aanleg van zo'n natuurbegraafplaats blijft een lokale beleidskeuze, waarin de autonomie speelt. Dat heb ik vorige week ook al geantwoord aan mevrouw Schryvers. Bij de aanleg van een natuurbegraafplaats moet niet alleen rekening gehouden worden met het decreet op de begraafplaatsen en de lijkbezorging, maar ook, indien van toepassing, met het Natuur- en Bosdecreet en de toegankelijkheid van bossen en natuureservaten. Ik heb in de commissie vorige week al aangegeven dat ik er samen met de VVSG en het Netwerk Begraafplaatsen Vlaanderen voor zal zorgen dat goede praktijken verder gedeeld worden. Ik wil hier nog eens herhalen, mevrouw Schryvers, dat ik dat ook ga doen.

Daarnaast kan ik u ook al meedelen dat ik samen met minister Demir en in het kader van de actualisatie van de regelgeving over de begraafplaatsen en lijkbezorging verder in overleg ga. Ik ga dus verder met haar aan tafel zitten. Zaken die ik alvast besproken zou willen zien, zijn de zonet besproken alternatieve vormen van lijkbezorging en de wijze waarop daarmee in het VLAREM kan worden omgegaan evenals de natuurbegraafplaatsen die zich niet op de gemeentelijke begraafplaats bevinden.

Ik hoop dat ik daarmee antwoord heb gegeven op jullie vragen.

De voorzitter: Mevrouw Schryvers heeft het woord.

Katrien Schryvers (CD&V): Dank u, minister. We weten dat alles heel snel evolueert, ook op het vlak van lijkbezorging en begraven. Ik denk dat het nodig is dat we dat vanuit het beleid goed in de gaten houden.

We moeten kijken of we kunnen ingaan op vragen van mensen, maar natuurlijk altijd binnen een duidelijk ethisch kader. De waardigheid van het lichaam en het respect voor de overledene moeten daarbij absoluut vooropstaan. Dat betekent dat we dat heel weloverwogen moeten doen, en daarom is het natuurlijk goed dat u advies hebt gevraagd aan het Comité voor Bio-ethiek. Ik hoor van u dat er ook al een bijkomend advies gevraagd is aan VITO. U zegt nu dat het effluent van de resomatie momenteel niet voldoet aan de lozingsnormen en dat bijkomend onderzoek aangewezen is. Gebeurt dat ook door VITO, en op welke termijn wordt dat verwacht, minister? Dat is een bijkomende vraag.

Ten tweede: u kondigt een conceptnota aan. U weet dat wij ook een conceptnota hebben ingediend, tijdens deze legislatuur. Ik heb er tijdens de voorbije legislaturen ook al twee ingediend. De regelgeving is op dat vlak, en op basis daarvan, al een

stukje mee geëvolueerd. Ik hoop dat we in uw conceptnota ook heel wat zaken daarvan herkennen, minister. Wat betreft de verankering van een eventuele nieuwe techniek in het huidige decreet, hebt u een kapstok in artikel 15, § 1. Ik denk dat het goed zou zijn om naar de toekomst toe de keuze te maken om ofwel alle technieken decretaal te verankeren, ofwel een delegatie te geven aan de Vlaamse Regering. Maar sommige technieken decretaal en andere via een besluit van de Vlaamse Regering: ik weet niet of dat zo goed is.

Tot slot, minister, het is goed dat u opnieuw in overleg zult gaan met de stakeholders. Ik weet dat u dit jaar in februari en maart via een aantal werkgroepen hebt gewerkt, maar het advies van het Comité voor Bio-ethiek is natuurlijk iets nieuws, dat toen nog niet ter sprake was gekomen. Dank u wel.

De voorzitter: De heer Ongena heeft het woord.

Tom Ongena (Open Vld): Bedankt voor uw antwoorden, minister. Het advies van het Comité voor Bio-ethiek is toch wel een belangrijke doorbraak, denk ik, net als het feit dat u al een eerste advies binnen hebt van VITO, specifiek wat betreft de resomatie. Dat is een techniek waar al verschillende jaren naar gekeken wordt en die ook al verschillende keren in het parlement besproken is. Ik ga niet zeggen dat de baan vrij ligt, maar het lijkt toch wel dat de mogelijke bezwaren voor een deel uit de weg zijn geruimd. Maar het is natuurlijk belangrijk dat, als we daarvoor groen licht willen geven en het mogelijk willen maken, dit op een goed begeleide en gecontroleerde manier gebeurt. U hebt zelf verwezen naar het advies van VITO waarin men het heeft over lozingsnormen en dergelijke.

Ik zou toch al wat verder willen vooruitkijken. Stel, hypothetisch, dat we de weg openmaken voor resomatie – want de andere vormen hebben een negatief oordeel gekregen –, dan is het de vraag hoe we dat gaan begeleiden. Wie zou dat mogen doen? Het lijkt me dan voor de hand liggend dat we dat eerder ook aan de crematoria toevertrouwen, en het op die manier goed onder controle houden.

Minister, ik kijk uit naar uw conceptnota, want er zijn natuurlijk nog een heleboel andere zaken inzake lijkbezorging die zouden moeten verbeteren. Maar mijn vraag is: stel dat we naar resomatie zouden gaan, of daartoe de mogelijkheid zouden geven, ziet u dat dan ook eerder als een onderdeel van de crematoria? Of vindt u dat we iedereen, onder bepaalde voorwaarden natuurlijk, de vrijheid moeten geven om die nieuwe soort van lijkbezorging te voorzien?

De voorzitter: Minister Somers heeft het woord.

Minister Bart Somers: Collega's, eerst en vooral bedankt om dit thema frequent op de agenda te plaatsen en de zaak goed op te volgen.

Wat betreft het verder onderzoek: wij gaan eerst op korte termijn in gesprek met het kabinet-Demir, om te kijken wat we nu juist met het advies van VITO aan moeten. We gaan samen met minister Demir overleggen hoe we het verdere onderzoek doen. Dat gaan we via die weg doen. Ik denk dat het ook de meest correcte weg is, omdat we daar toch ook op het beleidsdomein van collega Demir terecht komen.

Ten tweede, wat mijn nota betreft: het is evident dat ik dat met een heel open geest ga doen. Ik vind dat dit een thema is waar je bedachtzaam en met een open geest naar moet kijken. De suggesties die in het verleden gedaan zijn, met conceptnota's, hebben we altijd op een constructieve manier benaderd. U weet dat, mevrouw Schryvers. Daar zitten zeker waardevolle dingen in, dat is evident. We bouwen daarop verder. We moeten niet altijd het warm water opnieuw uitvinden. We moeten voortbouwen op inzichten die rijpen, op de inzichten die naar voren komen.

Ten derde: de regelgeving, en hoe we dat precies gaan doen, dat zal het voorwerp zijn van mijn conceptnota. De technieken evolueren, en ik denk dat de regelgeving zich daaraan moet aanpassen. Dat is een belangrijk gegeven. Nogmaals, eerder dan nu al in te gaan op uw heel hypothetische vraag, mijnheer Ongena, wil ik nog niet vooruitlopen op de conceptnota en op het regulerend werk dat eraan komt. Maar het idee dat behalve crematoria iemand anders dat zou gaan doen, lijkt me niet zo evident. Ik denk dat dit het werk zal zijn van mensen die ter zake heel veel ervaring hebben en technieken hebben opgebouwd. We gaan dat niet aan 'god en klein pierke' toevertrouwen. Ik denk dat het logischerwijze het best is dat deze resomatietechniek bij crematoria komt. We zouden kunnen denken aan 'resomatoria'. Ik weet niet of we daar nog iets naast moeten bouwen. Misschien is het best dat we dat bij elkaar brengen, zodat zulke organisaties ook een gevarieerd aanbod kunnen aanreiken aan nabestaanden. Ze kunnen zeggen: dit zijn de verschillende technieken die wij kunnen inzetten voor de stoffelijke resten van uw geliefde. Dat zou de manier van werken moeten zijn, denk ik.

De voorzitter: Mevrouw Schryvers heeft het woord.

Katrien Schryvers (CD&V): Minister, dat laatste kan ik enkel maar onderschrijven. Het is een thema dat heel gevoelig ligt bij de mensen. We moeten dit absoluut met de nodige sereniteit aanpakken. Partijpolitiek mag daarbij inderdaad niet gelden.

Als ik daar zo vaak vragen over stel, dan is dat natuurlijk omdat ik er zelf vragen over krijg, omdat ik het opvolg. Maar het is ook omdat ik het belangrijk vind dat er een breed draagvlak wordt gecreëerd, en dat we daar in alle openheid over kunnen spreken. Dat is de manier waarop het hier trouwens altijd gebeurt: een heel constructieve manier. En dat moet ook zo.

Minister, we kijken verder uit naar zowel de conceptnota als de conclusies die er dan getrokken zullen worden, mede op basis van het advies van VITO.

De voorzitter: De heer Ongena heeft het woord.

Tom Ongena (Open Vld): Ik ga samen met collega Schryvers op de uitkijk staan, wachtend op de conceptnota. Ik ga ervan uit dat we dat hier dan in de commissie ook nog verschillende keren gaan bespreken. Ik heb geen verdere toelichtingen.

De voorzitter: De vragen om uitleg zijn afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Paul Van Miert aan Bart Somers, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen, over de afschaffing van de vermelding van het geslacht op de identiteitskaart en de gevolgen daarvan voor het Vlaamse gelijkheidsbeleid – 921 (2021-2022)

Voorzitter: de heer Kris Van Dijck

De voorzitter: De heer Van Miert heeft het woord.

Paul Van Miert (N-VA): Collega's, minister, uit de beleidsnota van de collega's van het federale niveau is gebleken dat de intentie er is om het geslacht van de Belgische identiteitskaart te verwijderen. Ik citeer letterlijk: "De Transgenderwet zal worden herzien om de onomkeerbaarheid van de geslachtsverandering op te heffen en het weglaten van de genderaanduiding op identiteitskaarten voor te be-reiden, conform de uitspraak van het Grondwettelijk Hof." De federale Regering heeft hiermee definitief de vlucht vooruit genomen en een richting gekozen in dit dossier waar al geruime tijd veel dingen gehoord en gezegd werden, maar waar

toch wel onduidelijkheid was sinds de vernietiging van bepaalde delen van deze wet door het Grondwettelijk Hof.

Die beslissing zal wel degelijk veel impact hebben op ons beleid hier in Vlaanderen, binnen de Vlaamse Regering. Ik heb in mijn vraagstelling een aantal voorbeelden opgenoemd, maar ik denk dat er vooral bij het gelijkekansenbeleid, de gelijkheid van man en vrouw, impliciete voorbeelden zijn waarbij er, mocht die aanduiding verdwijnen, toch wel gevolgen zullen zijn. Een voorbeeld dat mij zelf nauw aan het hart ligt – collega Dochy heeft er een tijd geleden ook al eens naar verwezen – en dat ook heel erg voor de hand ligt, betreft alles wat met kieslijsten te maken heeft. Hoe zal dat verder zijn gang gaan?

Minister, hoe evalueert u de beslissing van de Federale Regering betreffende het schrappen van de geslachtsvermelding, of alleszins de intentie daartoe? Was u op enige manier betrokken? Hoe voelt u het zelf aan? Hebt u voor uzelf een overzicht van hoe dat op uw beleidsdomeinen en -initiatieven zal wegen? En hoe denkt u daar zelf over? Hoe evalueert u deze beslissing met het oog op het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet?

De voorzitter: Minister Somers heeft het woord.

Minister Bart Somers: Mijnheer Van Miert, zoals u terecht zegt, is het nog maar een voorontwerp van wet en is het nog niet goedgekeurd. Het voorontwerp beperkt zich tot enkele punctuele wijzigingen en tot het schrappen van de vermelding van het geslacht op de identiteitskaart. Het gaat niet over het schrappen van de geslachtsregistratie als element van de burgerlijke staat van een persoon. Dat is een belangrijk onderscheid.

Over dat laatste, het al dan niet schrappen van de geslachtsregistratie als element van de burgerlijke staat, lijkt de federale overheid tot nu toe nog geen keuze te hebben gemaakt. Die denkoefening zal op termijn wel moeten gebeuren, aangezien het arrest van het Grondwettelijk Hof wel degelijk over geslachtsregistratie als element van de burgerlijke staat gaat. Het arrest op basis waarvan de hele discussie is gestart of in een stroomversnelling is gekomen, ging over het feit dat men een registratie deed van het geslacht als element van de burgerlijke staat. En het antwoord is nu een voorontwerp dat zegt dat we het geslacht van de identiteitskaart halen, maar het niet schrappen als element van de burgerlijke staat. Zo ver gaat het niet. Het is een bescheiden aanpassing.

Aanpassingen aan de identiteitskaart zijn mogelijk een eerste stap in de richting van een hervorming van de geslachtsregistratie, een stap in de richting van meer vrijheid en zelfbeschikking, wat een centraal punt is in het arrest van het Grondwettelijk Hof van 2019.

Als het nu voorliggende voorontwerp van wet wordt goedgekeurd, is de impact op de Vlaamse beleidsdomeinen eigenlijk beperkt. Volgende stappen worden mogelijk ingrijpender, want die zullen blootleggen dat nog heel wat geledingen in onze samenleving zeer genderbinair zijn ingericht. Er zijn, grof geschetst, twee scenario's mogelijk met de hervorming van de geslachtsregistratie: er komen een of meerdere categorieën bij naast m of v, of we beschouwen m of v niet langer als een element van iemands burgerlijke staat. Dat zijn de twee opties die openliggen als men wil sleutelen aan die registratie, een gevolg van een arrest van het Grondwettelijk Hof. Maar nogmaals, op dit moment is dat nog niet aan de orde. Zodra die keuze gemaakt wordt, zal dat natuurlijk wel een impact hebben op onze Vlaamse beleidsdomeinen en onze regelgeving. Denk maar aan quotaregelingen, als meest voor de hand liggende.

Wat we als Vlaamse overheid natuurlijk wel al zouden kunnen doen, is het goede voorbeeld geven met betrekking tot die m/v door in de overheidscontext onnodige

geslachtsregistratie te vermijden. Misschien gebruiken we dat nu te spontaan en te gemakkelijk, zeker op het moment dat we zien dat daar meer diversiteit ontstaat, dat we niet meer in die binaire logica denken en dat het Grondwettelijk Hof ons zegt dat we meer vrijheid moeten geven aan mensen om dat zelf te kunnen bepalen.

Ik denk dat daar de volgende weken, maanden en jaren een open en degelijk maatschappelijk debat over moet worden gevoerd. Ik weet dat het gender- en regenboogmiddenveld klaarstaat om te helpen om die visies scherper te krijgen en bepaalde pijnpunten bloot te leggen. Ik werk daar ook graag aan mee, omdat dit vandaag de dag natuurlijk voor heel veel mensen toch nog altijd een evolutie is die niet vanzelfsprekend is. Mensen worstelen daar soms nog mee.

We moeten die oefening dus zeker doen, maar die moet wel vertrekken van de grondrechten van de mensen. Dat is altijd belangrijk in een rechtsstaat. En daar waakt natuurlijk het Grondwettelijk Hof over. Zij hebben daarin toch wel een heel duidelijke en opvallende principiële positie ingenomen, die noopt tot wetgevende actie.

De bepalingen, opgenomen in het wetsontwerp betreffende de geslachtsregistratie, hebben geen invloed op de toepassing en de uitvoering van het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet – dus zoals het wetsontwerp nu voorligt. Ik hoop dat dat duidelijk is. Voor de toepassing van het Lokaal en Provinciaal Kiesdecreet wordt gebruikgemaakt van de genderregistratie zoals opgenomen in het rijksregister. Dit wetsontwerp verandert daar niets aan. Dat wil dus zeggen dat ook pariteitsregels, die we kennen bij bijvoorbeeld gemeenteraads- of andere verkiezingen, van kracht blijven, zolang wij onze regelgeving zelf niet veranderen – want dat kunnen we ook altijd doen – of zolang de federale overheid niet beslist heeft om de m/v als element in de burgerlijke staat te veranderen of weg te nemen.

Ik hoop dat dat een duidelijk antwoord is, mijnheer Van Miert.

De voorzitter: De heer Van Miert heeft het woord.

Paul Van Miert (N-VA): Het was inderdaad een heel duidelijk antwoord, minister. Ik begrijp ook de hele redenering waardoor we er nu toe gekomen zijn om een dergelijk voorstel te formuleren en in te dienen. Ook binnen onze fractie is er geen enkele twijfel over die basisprincipes en over het feit dat we naar zulke dingen moeten toewerken. Maar nadat het in het nieuws gekomen is, collega's, heb ik ook wel de gevoeligheden op het terrein en bij de burgers gevoeld en gehoord. Mensen spreken je daarop aan. Wij zijn hier dan misschien de techneuten die er in de parlementaire commissies mee aan de slag gaan. U zegt, minister, dat het hier niet over geslachtsregistratie gaat, maar wel over een aanduiding op de identiteitskaart. Voor ons is dat heel begrijpelijk. Wij zien ook wel de duidelijke verschillen. Maar voor de man of vrouw in de straat ligt dat toch iets anders, heb ik de laatste dagen en weken gemerkt.

Minister, in die zin denk ik dat we er vanuit Vlaanderen mee over moeten waken dat we vooral de keuze laten, zodat mensen zelf nog kunnen kiezen – u hebt dat zelf ook al aangegeven – of ze die m of die v er wel op laten staan, en niet zo heel brutaal zeggen dat we het er niet op zetten. Ik denk dat we daar vanuit Vlaanderen mee over moeten durven te babbelen.

U zegt zelf dat onze taak er vooral in ligt om het middenveld uit te nodigen en de visies die er bij de belangengroepen heersen, mee te nemen om deze oefening tot een goed einde te brengen. Want ik voel wel heel duidelijk een ongerustheid, hoewel ik een heel groot voorstander ben van het beginselprincipe dat erachter zit.

Minister, ik ben heel blij met uw antwoord dat dit duidelijk geen repercussies zal hebben, zoals het vandaag allemaal geformuleerd is, op het beleid dat wij voeren in

Vlaanderen en zeker als het gaat over kieswetgeving en de verhoudingen tussen man en vrouw daarbij. Uw antwoord was heel duidelijk. En we kijken uit naar het vervolg.

De voorzitter: De heer Van de Wauwer heeft het woord.

Orry Van de Wauwer (CD&V): Dank u voor uw antwoord, minister. Ik wil de nuance die u maakte, bijtreden. Het gaat hier inderdaad niet over de geslachtsregistratie, maar louter over de vermelding op de identiteitskaart. Maar ik denk dat het wel een interessant debat is dat op federaal niveau zal moeten worden gevoerd, over de vraag wanneer we de registratie van het geslacht gaan doen. Dat kan bijvoorbeeld bij de geboorte en eventueel op latere leeftijd, rond je zestiende, waarbij iedereen dan zelf de keuze kan maken voor gender, en we dus al dat onderscheid maken tussen geslacht en gender, op basis van je genderidentiteit en hoe je jezelf voelt.

Verder zou je kunnen zeggen dat dit een veeleer symbolische beslissing is, ware het niet dat dit inderdaad het resultaat is van een uitspraak van het Grondwettelijk Hof. Het is goed dat de Federale Regering daar nu gevolg aan geeft. Collega Van Miert heeft gelijk als hij zegt dat het belangrijk is dat er in heel die oefening ook met het middenveld wordt gesproken. Maar dat is in dezen ook gebeurd. Er waren ook andere keuzes die konden worden gemaakt, bijvoorbeeld om in plaats van de binaire m/v eventueel ook een x op te nemen. Dat lag dan weer gevoeliger bij andere groepen, personen met intersekse kenmerken en transpersonen.

Ik denk dat dit een weldoordachte beslissing is. Het verandert voor de mensen in de straat niets. Iemand gaat niet plots minder mannelijk of minder vrouwelijk zijn omdat die ene letter niet meer op de identiteitskaart staat weergegeven.

Ik heb nog één vraag, minister. Ik vind het positief dat u niet krampachtig reageert op deze problematiek, maar zelfs zegt dat u ook wilt bekijken hoe er vanuit Vlaanderen aan de slag kan worden gegaan om zo inclusief mogelijk te zijn. Zijn er heel concrete initiatieven die u wilt nemen? Ik denk maar aan briefwisseling die vanuit Vlaanderen gebeurt waarbij in de inleiding niet 'Geachte heer/mevrouw' staat, maar een neutrale, meer open aanspreking. Of zijn er andere concrete initiatieven waar u aan denkt?

De voorzitter: De heer Ongena heeft het woord.

Tom Ongena (Open Vld): Ik sluit me graag aan bij collega Van de Wauwer. Het voornemen van de federale overheid om het geslachtskenmerk niet meer te vermelden op de identiteitskaart, is een symbolische, maar daarom niet minder belangrijke doorbraak. Ik denk dat men daarmee echt wel tegemoetkomt aan de verzuchting van heel wat transpersonen en andere mensen. Ik denk dus dat dit een goede zaak is. En u zegt terecht, minister, dat de impact ervan op dit moment nog vrij beperkt is, aangezien de geslachtsregistratie wel nog blijft.

Dat wordt natuurlijk de echte uitdaging. Naar die geslachtsregistratie gaat men ook moeten kijken. Men zal daar ook maatregelen in moeten nemen. En dan krijg je wel een belangrijke invloed op onze Vlaamse systemen en mechanismen. Het is belangrijk dat u daar dan ook van meet af aan bij betrokken bent, mocht men daar vanuit de federale overheid stappen in zetten.

U geeft ook aan dat u gaat nakijken waar u vanuit Vlaanderen zelf het goede voorbeeld kunt geven. Misschien is dat ook iets waarbij u zelf de nodige initiatieven kunt nemen om uw federale collega en de collega's van andere regeringen rond de tafel te brengen en het dossier van de registratie, waar we toch aan zullen moeten werken, ter hand te nemen en dat samen te doen. Ik denk dat dat beter is dan af te wachten wat de federale overheid gaat doen, om dan na te kijken wat we in Vlaanderen moeten doen. Misschien is dat iets dat we vanuit Vlaanderen zelf kunnen trekken. Hebt u de ambitie om hierin zelf initiatieven te nemen met de andere regeringen, minister?

De voorzitter: Minister Somers heeft het woord.

Minister Bart Somers: Ik dank de verschillende intervenianten voor hun beschouwingen. Persoonlijk vind ik het ook een goede zaak, gelet op de evolutie in het denken, maar voor mij minstens zo belangrijk, gelet op de uitspraak van een Grondwettelijk Hof in een democratische rechtsstaat, dat men daar ook gevolg aan geeft, zowel aan die maatschappelijke evolutie als aan de uitspraak van het Grondwettelijk Hof. Dat men daarvoor nu deze beslissing neemt, die nog geen fundamentele impact heeft op onze regels, maar toch minstens een belangrijk symbolisch verhaal is, lijkt mij een goede zaak.

De dienst Diversiteitsbeleid van de Vlaamse overheid heeft vandaag al richtlijnen voor inclusief taalgebruik in bijvoorbeeld briefwisseling. Daar is dus al aan gewerkt. Ik weet nu niet uit het hoofd wat het juist is. Ik denk niet, mijnheer Van Miert, dat het de aanspreking 'Beste volksgenoot' zal zijn, of voor mij 'Beste medeburger', of voor CD&V 'Beste medemens' of zoiets. Maar er zijn daar richtlijnen over. Ik ga ze voor mezelf ook nog eens opvragen, zodat ik ze in mijn hoofd heb, en misschien ook laten bezorgen aan alle collega's hier in de raad. Daar is al serieus wat werk verzet.

Ten tweede zijn er ook al voorbereidende oefeningen opgestart om de gevolgen voor de Vlaamse bevoegdheden op te lijsten, mocht men toch nog een stap verder gaan. We hebben die opdracht gegeven aan het Agentschap Binnenlands Bestuur (ABB). Mijnheer Van Miert, u vroeg of ik mijn stem zou laten horen op federaal niveau in de discussie over het wetsvoorstel dat nu voorligt. Ik ben niet geneigd om dat te doen.

Misschien heb ik u verkeerd begrepen, maar ik vind dat we dat al veel te veel doen vanuit Vlaanderen: in plaats van onze eigen bevoegdheden voluntaristisch en breed in te vullen, hebben we nog te gemakkelijk de neiging om aan het andere beleidsniveau te gaan zeggen wat zij moeten doen. Ik vind dat we vooral moeten nadenken over wat wij gaan doen. Ik ben ervan overtuigd dat er in het parlement zeer bekwame parlementsleden zitten, ook van de N-VA, mijnheer Van Miert, die de zaak daar op een goede manier te berde kunnen brengen. Zij hebben daar de verantwoordelijkheid om de beslissingen te nemen die ze moeten nemen.

Ik vind dat wij moeten proberen goed te kijken wat wij kunnen doen, we zijn daarvoor met voorbereidende oefeningen bezig. Ik ga er nog wat dieper over nadenken, maar mijn intuïtief persoonlijk aanvoelen is: als je ofwel m/v gaat weglaten, ofwel er m/v/x/y/z van maakt, dan zou mijn keuze gaan naar het eerste. Het tweede is volgens mij nog steeds een poging om mensen te vatten in hokjes. Dat is niet mijn benadering. Mijn benadering is dat wij allemaal unieke mensen zijn, unieke individuen, die zo veel mogelijk elk voor zichzelf moeten kunnen bepalen wie ze zijn. Een uitbreiding van de oude historische indeling, die nu op de helling staat, met andere hokjes, lijkt me dan niet het meest toekomstgerichte antwoord. Dit is een heel persoonlijk standpunt. Het is misschien nog onvoldoende onderbouwd en doordacht, maar dat is een bijna intuïtieve positie die ik in dit dossier inneem.

De voorzitter: De heer Van Miert heeft het woord.

Paul Van Miert (N-VA): Minister, collega's, nogmaals: ik begrijp het basisidee achter deze oefening. Het gaat niet over krampachtig reageren. Ik reageer daar ook niet krampachtig op, maar ik vind wel dat het onze taak als beleidsmakers is, collega's, dat we ervoor zorgen dat slingers niet doorslaan – niet naar de rechterkant en niet naar de linkerkant. Daarom zitten we hier samen en daarom discussiëren we in deze werkvergaderingen en commissies. Er zijn twee zaken: de registratie en de vermelding op de identiteitskaart. Dat is voor Jan Peters of voor Peter Jansens niet duidelijk, dat zeg ik u. Wij begrijpen dat, maar de man in de straat begrijpt dat niet. We zullen dat heel goed moeten brengen, om aan de mensen

duidelijk te maken wat we aan het doen zijn, om geen draagvlak te verliezen voor deze oefening. Dat vind ik heel belangrijk.

Ten tweede, collega's – en dat heb ik ook al aangehaald –: als mensen de keuze nog willen maken om die m of die v toch te vermelden op hun identiteitskaart of paspoort of om het even welk document van de overheid, geef hun tenminste dan ook die keuze. Ik heb heel goed naar uw woorden geluisterd, minister. U hebt het woord 'keuze' meermaals in uw tweede tussenkomst gebruikt. Geef die mensen de keuze! Dat heeft niets te maken met in hokjes stoppen. Je mag er toch zelf wel voor kiezen? Dat is de basisidee van heel de oefening die we aan het maken zijn: keuze geven aan mensen.

Tot slot, collega's, ik begrijp heel de redenering dat we als Vlaanderen moeten kijken naar wat we zelf kunnen doen. Maar als onze bevoegdheden geïsurpeerd worden en wel degelijk beïnvloed worden door wat onze fijne collega's aan de overkant van de straat doen, dan vind ik wél dat dit een forum is om daarop te reageren en om te proberen zaken bij te sturen die volgens ons deel van het regeerakkoord zijn en die volgens onze overtuiging zijn. Ik vind dat wel belangrijk. We zullen zien wat de toekomst brengt. Niets is nog in steen gebeiteld. Er zal nog wel een en ander over gezegd worden en er zal nog heel wat water naar de zee moeten.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Kurt De Loor aan Bart Somers, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen, over de conclusies van de thema-audit Omgevingsvergunningen bij lokale besturen – 956 (2021-2022)

Voorzitter: de heer Kris Van Dijck

De voorzitter: De heer De Loor heeft het woord.

Kurt De Loor (Vooruit): Collega's, minister, Audit Vlaanderen heeft in de periode juli 2020 tot en met september 2021 een thema-audit rond de omgevingsvergunningen uitgevoerd bij vijftien lokale besturen. In deze thema-audit lag de focus op de aanpak van het proces rond het toekennen van een omgevingsvergunning door de lokale besturen. Het eindrapport werd een tweetal maanden geleden afgeleverd, en stelde een aantal verbeterpunten vast. Het zijn een aantal verbeterpunten die toch niet min zijn.

Een belangrijke in het oog springende conclusie van de audit is dat een objectief en onafhankelijk omgevingsvergunningenproces steeds meer onder druk komt te staan. Ten eerste is de onafhankelijke positie van de gemeentelijke omgevingsambtenaar onvoldoende gegarandeerd doorheen het hele proces. In de meeste besturen die aan de audit hebben deelgenomen, vindt er overleg plaats tussen de gemeentelijke omgevingsambtenaar en het schepencollege voordat het advies van de omgevingsambtenaar wordt gefinaliseerd. Deze werkwijze werkt mogelijke beïnvloeding van de administratie tijdens het beoordelingsproces in de hand of leidt minstens tot een gebrek aan transparantie bij de opmaak van het verslag van de gemeentelijke omgevingsambtenaar versus de uiteindelijke beslissing van het college.

Dat staat in het auditverslag. Maar wat mij heel onrustwekkend lijkt, is dat het rapport er ook op wijst dat er zich belangenvermenging zou kunnen voordoen wanneer externen betrokken worden tijdens het omgevingsvergunningenproces, bijvoorbeeld studiebureaus of advocatenkantoren, die zelf ook vergunningsaanvragen

begeleiden of indienen en die ingeschakeld worden om het verslag van de gemeentelijke omgevingsambtenaar te schrijven. Dit kan leiden tot een mogelijke schijn van partijdigheid bij de beoordeling van de individuele dossiers.

Tijdens de vergadering van het auditcomité van 14 oktober waarschuwde de voorzitter voor het gevaar dat bij uitbesteding van onderdelen van het proces van de omgevingsvergunningen het risico niet mee wordt uitbesteed, terwijl de uitholling van het werkterrein van Audit Vlaanderen dreigt.

De opmerkingen en aanbevelingen van het auditcomité sluiten aan bij een kwestie die onze fractie al een paar keer heeft aangekaart in deze commissie, namelijk dat essentiële overheidstaken steeds vaker worden uitbesteed, wat de objectiviteit van de besluitvorming natuurlijk niet ten goede komt en belangenvermenging in de hand kan werken. Nu de resultaten van deze thema-audit naar voren worden gebracht en tot vergelijkbare conclusies komen, heb ik de volgende vragen, minister:

Eén: hoe reageert u op de conclusies van de thema-audit Omgevingsvergunningen met betrekking tot de onafhankelijke positie van de omgevingsambtenaar en het objectief verloop van het vergunningsproces?

Twee: deelt u de bezorgdheid van het auditcomité dat de uitholling van het werkterrein van Audit Vlaanderen dreigt wanneer onderdelen van de vergunningverlening worden uitbesteed?

Drie: gaat u initiatieven nemen om de onafhankelijke positie van de gemeentelijke omgevingsambtenaar en het objectief verloop van het omgevingsvergunningenproces te garanderen? Zo ja, aan welke acties denkt u en op welke termijn zult u deze implementeren?

Ik kijk uit naar uw antwoorden, minister.

De voorzitter: Minister Somers heeft het woord.

Minister Bart Somers: Mijnheer De Loor, uw vraag leunt nauw aan bij een vraag om uitleg van collega Ludwig Vandenhove die we hebben behandeld op 12 oktober jongstleden. Die behandelde het uitbesteden van diensten door lokale besturen via een overheidsopdracht en meer specifiek de functie van de gemeentelijke omgevingsambtenaar.

Ik heb toen ook aangegeven dat ik vaststel dat lokale besturen bepaalde diensten uitbesteden aan private spelers en dat via een overheidsopdracht. Ik wil ook graag nog eens meegeven dat ik het absoluut een daad van goed bestuur vind dat een gemeente zich bij de organisatie van haar diensten de vraag stelt of bepaalde taken niet beter en efficiënter overgelaten kunnen worden aan derden. Ik ben ervan overtuigd dat nogal wat taken vanuit het oogpunt van efficiëntie, klantvriendelijkheid, effectiviteit en zuinigheid kunnen worden opgenomen door anderen dan de klassieke ambtelijke administratie. Maar het is evident dat dit steeds bewaakt en bekeken dient te worden vanuit tal van invalshoeken.

Om concreet in te gaan op uw vragen, wettelijk gezien is de onafhankelijkheid van de omgevingsambtenaar voldoende verankerd in het Omgevingsvergunningendecreet. Dit decreet gaat uit van twee stappen in het proces. Ten eerste heeft de omgevingsambtenaar de taak om het college te adviseren over de ingediende omgevingsvergunningsaanvragen. Dat advies moet hij onafhankelijk opmaken. Ten tweede moet het verslag dat de omgevingsambtenaar aanlevert de nodige elementen bevatten zodat het college op basis daarvan de uiteindelijke beslissing kan nemen over de vergunning.

Het blijft dus de verantwoordelijkheid van elk lokaal bestuur om erop toe te zien dat het proces conform de wet verloopt. In de praktijk stelt Audit Vlaanderen vast dat in tien van de vijftien geauditeerde gemeenten die processtappen, namelijk het onafhankelijke advies en de politieke beoordeling, door elkaar lopen, bijvoorbeeld omdat er overleg is tussen het college en de omgevingsambtenaar voorafgaand aan de oplevering van het verslag. Er zijn

blijkbaar niet in alle besturen al voldoende duidelijke interne afspraken gemaakt dat ieders rol gerespecteerd moet worden in het proces.

Zoals steeds bevat het globale rapport van Audit Vlaanderen ook aanbevelingen en mogelijke verbeteracties om de problematiek aan te pakken. Het rapport is beschikbaar op de website van Audit Vlaanderen en werd ook onder de aandacht gebracht van de lokale besturen via de nieuwsbrief van Audit Vlaanderen.

In het rapport zijn twintig pagina's aan concrete acties opgenomen om aan de slag te gaan met de bevindingen van de audit. Het rapport bevat ook praktische richtlijnen, goede voorbeelden uit verschillende lokale besturen en verwijzingen naar sjablonen die kunnen worden gebruikt. Audit Vlaanderen heeft ook aangekondigd hierover een webinar te organiseren in het voorjaar van 2022. Ik heb er alle vertrouwen in dat de lokale besturen met de aanbevelingen van dit auditrapport aan de slag zullen gaan.

Het klopt dat tijdens het auditcomité van lokale besturen de bezorgdheid is geuit dat uitbestedingen van omgevingsvergunningprocessen kunnen leiden tot een uitholling van het werkterrein van Audit Vlaanderen. Vooreerst verhindert het Omgevingsvergunningendecreet niet dat een bestuur in dit kader een beroep doet op derden. Het is echter nooit de aangebrachte expert die de beoordeling zal doen, maar altijd de omgevingsambtenaar. We moeten die stelling dus nuanceren. Ook in het verslag van het auditcomité waar u naar verwijst, mijnheer De Loor, wordt die stelling door het auditcomité wel degelijk genuanceerd. De beslissing over het wel of niet toekennen van een omgevingsvergunning is altijd de beslissing van het college. Die taak kan een lokaal bestuur niet uitbesteden.

Het is vooral het inhoudelijke onderzoek en/of het opmaken van het verslag van de gemeentelijke omgevingsambtenaar, een specifieke stap in het beoordelingsproces van omgevingsvergunningsaanvragen, waarvoor lokale besturen een beroep doen op externe expertise. De kwaliteitsbeoordeling van het aangeleverde verslag en het bijhorende advies, ook al besteedt het lokale bestuur die processtap uit, is en blijft de verantwoordelijkheid van het lokale bestuur. Dit valt dus perfect binnen de auditperimeter van Audit Vlaanderen.

Het globale rapport toont aan dat de bevoegdheid en het werkterrein van Audit Vlaanderen voldoende zijn om dit proces te auditeren. Tijdens die audits heeft Audit Vlaanderen de verschillende processtappen voldoende kunnen onderzoeken. Tijdens de auditwerkzaamheden is er geen hinder geweest en zijn alle onderzoeken kunnen worden uitgevoerd.

De hoofdredenen voor het inschakelen van externe expertise zijn: er is intern onvoldoende capaciteit beschikbaar of de specifieke kennis en expertise ontbreken die nodig zijn om bepaalde omgevingsvergunningen te kunnen beoordelen.

Zoals reeds verschillende malen toegelicht, ook in deze commissie, werken we aan verschillende instrumenten om lokale besturen te helpen om hun capaciteit op te bouwen, bijvoorbeeld door actief regionale samenwerking of fusies te stimuleren en door te werken aan een modern hr-beleid, zodat lokale besturen beter gewaard zijn in de 'war for talent' en meer slagkracht hebben om zelf expertise op te bouwen.

Daarnaast blijven de decretale prerogatieven en verantwoordelijkheden van de gemeentelijke omgevingsambtenaar altijd integraal en onverkort van toepassing. En het is uiteraard aan de functioneel bevoegde minister, mevrouw Demir, en aan het parlement om dit finaal te beoordelen en te bekijken of Vlaanderen hier al dan niet regelgevend moet optreden.

De voorzitter: De heer De Loor heeft het woord.

Kurt De Loor (Vooruit): Dank u wel voor uw antwoord, minister. Het is inderdaad niet de eerste keer dat het thema van de uitbestedingen hier aan bod komt in onze commissie. We hebben de discussie gehad naar aanleiding van de begrotingsbesprekingen. We hebben het ook gehad over het afschaffen van de statutaire benoeming van personeelsleden, op Vlaams niveau dan. Ook op lokaal niveau gaat men daar minder en minder naartoe. Dat hangt daar ook mee samen.

Het was inderdaad naar aanleiding van een vraag van mijn collega Ludwig Vandenhove, naar aanleiding van een aantal specifieke gevallen in het Limburgse, als ik me niet vergis. Het was dus vanuit de praktijk dat dit naar boven kwam, terwijl hier inderdaad door Audit Vlaanderen, in het kader van zijn thema-audit, de stelling wordt bevestigd.

Wat de uitbesteding betreft, is het zo dat het risico niet mee wordt uitbesteed. We merken ook dat er een gebrek aan mankracht is. Er zullen heel wat problematieken zijn die daarmee samenhangen, onder andere ook de schaalgrootte van de gemeente en de aantrekkelijkheid van de tewerkstelling. Vandaar dat wij er naar aanleiding van de begrotingsbesprekingen ook voor gepleit hebben om mensen een goed en degelijk statuut te geven, omdat dat deel kan uitmaken van een aantrekkelijke job.

We zien de tendens dat er meer en meer wordt uitbesteed. We hebben er sterke vragen bij of dat altijd in de goede richting is. Dat is absoluut niet het geval. U wijst op efficiëntie. Natuurlijk zijn wij voor een performante en efficiënte overheid, of dat nu op lokaal vlak is of op Vlaams of federaal vlak.

Minister, er staan ook een aantal verbeterpunten en aanbevelingen in het auditrapport. Ik vind de zaken die erin worden aangehaald, nogal onrustwekkend. Dat de objectiviteit en de onafhankelijkheid van dat proces onder druk komen te staan, vind ik onrustwekkend. Hoe staat u tegenover de verbeterpunten en aanbevelingen die naar voren worden geschoven? Audit Vlaanderen zegt ook dat het aan zijn bevoegdheid ontsnapt en dat het een uitholling van zijn werkterrein is. Er wordt daar gesuggereerd om een juridische clause in de uitbestedingscontracten op te nemen. Hoe staat u daartegenover?

De voorzitter: De heer Warnez heeft het woord.

Brecht Warnez (CD&V): Collega De Loor, sta mij toe te zeggen dat de vraag in een veeleer negatieve sfeer is gesteld, terwijl ik persoonlijk vind dat de audit veel genuanceerder en zelfs relatief positief is. De minister heeft ook al gezegd dat Audit Vlaanderen in het algemeen vaststelt dat de omgevingsprocessen binnen de lokale besturen consequent verlopen, volgens de stappen in het decreet.

Het is een heel delicate en complexe materie. Dat er dan een beroep wordt gedaan op externe expertise, vind ik niet zo abnormaal. Ik vind dat ook niet hetzelfde als belangenvermenging. Het loopt eigenlijk wel overal zoals het zou moeten lopen, lijkt me, of toch in grote mate.

Uiteraard moeten we er elkaar niet van overtuigen dat een omgevingsambtenaar onafhankelijk moet kunnen werken, maar ik lees in het rapport van Audit Vlaanderen ook dat belangenvermenging "zich zou kunnen voordoen". Voor mij is dat nog iets helemaal anders dan 'zich effectief voordoen'. Ik vind het belangrijk om vast te stellen of er nu daadwerkelijk een probleem is en of dat probleem reëel is, dan wel of het een potentiële hypothese is van Audit Vlaanderen. Minister, hoe pakt Audit Vlaanderen dit aan, zodat één dossier waar er mogelijk inmenging zou kunnen zijn, geen algemene conclusie wordt? Over hoeveel dossiers zou het gaan waarbij er daadwerkelijk inmenging is? En is er eigenlijk wel echt inmenging?

De voorzitter: De heer Ongena heeft het woord.

Tom Ongena (Open Vld): Dank u wel voor de vraag, collega De Loor. Ik heb dat auditrapport ook met heel veel interesse gelezen, maar ik vind dat je dat rapport niet kunt lezen zonder de ruimere problematiek in het oog te nemen, namelijk de problematiek van steeds complexer wordende procedures, gekoppeld aan een krapte op de arbeidsmarkt, die hier ook al aan bod is gekomen, maar die algemeen is, waarbij gemeenten ook steeds moeilijker deskundigen vinden, omdat ze natuurlijk voor een stuk ook in concurrentie gaan met de privésector en met intercommunales. Dat maakt dat heel wat gemeenten een noodkreet beginnen te slaan dat de werklust voor hun dienst Omgevingsvergunningen enorm toeneemt.

Collega De Loor, u stelt vragen bij dat uitbesteden. Dit rapport is inderdaad genuanceerder. Ik sluit me aan bij collega Warnez en bij wat de minister zegt.

Maar de vraag die u toch vooral moet stellen, is waarom steeds meer gemeenten delen van het proces uitbesteden. Dat is omdat de werklust enorm toeneemt en men dus met een personeelstekort zit. Volgens mij moet vooral worden gekeken naar de oorzaak van het probleem, namelijk de te complexe procedures. Ondanks alle goede voornemens die we opnieuw in het regeerakkoord hebben ingeschreven om de procedures voor omgevingsvergunningen te versoepelen, komt daar eigenlijk weinig van in huis. Ik denk dat men dat probleem maar ten gronde aanpakt wanneer men ook daar durft naar te kijken en de procedures vereenvoudigt. Misschien moet ook hier veel meer de weg van de digitalisering worden ingeslagen, waarbij bepaalde onderdelen van heel het proces vereenvoudigd kunnen worden gedigitaliseerd zodat een deel van de taken en van het proces wordt overgenomen door geautomatiseerde taken.

Minister, dat is een verantwoordelijkheid van uw collega, minister Demir. Overweegt u initiatief te nemen waarbij u samen met een aantal gemeenten aan de alarmbel trekt omdat de dienst Omgeving het niet meer aankan, en waarbij een belangrijk deel van het probleem ligt bij de procedures? Zult u samen met minister Demir het hele verhaal van de omgevingsvergunningen ten gronde bekijken en nagaan in welke mate de digitalisering een groot deel van de werklust van die omgevingsambtenaren kan verlichten?

De voorzitter: Minister Somers heeft het woord.

Minister Bart Somers: Voor alle duidelijkheid: dit is geen audit naar aanleiding van een negatief signaal of van een vraag van een bestuur dat vreest dat er onregelmatigheden zijn gebeurd of van een burger die vreest dat er ergens wordt gesjoemeld of dat er inefficiënt wordt gewerkt, dit is gewoon een thema-audit. In die audit wordt niet gezegd dat er in tien van de vijftien geauditeerde besturen inmenging is geweest, wel dat de processtappen door elkaar lopen. Er is nergens een negatieve effectieve inmenging vastgesteld. Ik denk dat het heel belangrijk is om dat naar voren te schuiven.

Ik ben het eens met de collega's Warnez en Ongena dat we moeten opletten om een auditrapport, dat van nature kritisch moet zijn en op zoek moet gaan naar potentiële zwaktes, te gebruiken voor een ronduit negatieve toonzetting.

Mijnheer De Loor, u hebt gelijk dat niet elke uitbesteding van een overheidstaak van een lokaal bestuur, dat niet elk beroep op de private sector een stap in de goede richting is. Sommige zaken die uitbestede zijn, had men misschien beter niet uitbestede of in andere omstandigheden dan deze die zijn afgesproken. Ik ben daarin geen fetisjist, maar evenmin van het omgekeerde. Niet alles wat de overheid bij zich houdt, wordt daardoor klantvriendelijker, objectiever of correcter gedaan. Ik denk dat men dat geval per geval met een open geest moet bekijken en daar juiste afwegingen moet maken.

En dan kom ik eigenlijk bij wat de heer Ongena heeft gezegd. Hij legt de vinger op de wonde, namelijk dat men uitbesteedt omdat men zelf niemand vindt om op die positie bij de administratie te komen werken. En er zijn heel wat redenen waarom men geen mensen vindt. Misschien is het aantal mensen dat ter zake een opleiding heeft gevolgd, te bescheiden, is er een krapte op de arbeidsmarkt, kunnen er betere voorwaarden worden aangeboden in de private sector, hebben mensen geen zin om in kleine besturen op een eenmansdienst terecht te komen, hebben de kleine besturen het vandaag moeilijk om kwalitatief personeel te vinden. Dat is een grote uitdaging. Dan moet u mij eens zeggen wat een lokaal bestuur aan zijn burgers moet zeggen. Dat burgers die een aanvraag hebben gedaan, geen vergunning krijgen omdat er niemand is om die te geven en dat ze dus een jaar of twee moeten wachten? Dat gaat niet, en dus moet men daar een oplossing voor zoeken. En dan kijkt men natuurlijk naar oplossingen waarbij bepaalde taken in een context worden uitbesteed.

Wordt de rol van Audit Vlaanderen daardoor uitgehold? Ik denk dat ik in mijn antwoord duidelijk heb gezegd dat Audit Vlaanderen zijn controlefunctie nog altijd heel duidelijk kan uitoefenen omdat de verantwoordelijkheid van het lokale bestuur zeer centraal binnen de perimeter van Audit Vlaanderen blijft.

De aanbevelingen van het auditrapport vormen vaak de start van een hele campagne van bewustmaking, van ondersteuning via best practices, opleidingen, studiedagen, webinars waardoor lokale besturen een sterkere expertise opbouwen, zich beter bewust zijn van de verschillende rollen die ze moeten spelen, hun processen herbekijken en nagaan hoe ze die beter kunnen opbouwen. Dat is wat we zullen doen, we nemen die aanbevelingen van Audit Vlaanderen ernstig. Audit Vlaanderen doet dat zelf ook en zal dit samen met de Vereniging van Vlaamse Steden Gemeenten en het Agentschap Binnenlands Bestuur verder opbouwen.

Collega Ongena zegt dat naast het feit dat er misschien een krapte is op de arbeidsmarkt en lokale besturen misschien eens moeten nadenken over een opschaling, ofwel in regioverband ofwel via fusie, onze regelgeving complex blijft. Ik zit nu twintig jaar in het parlement en heb al twintig jaar de eer om lokaal uitvoerende verantwoordelijkheid te dragen. Ik draai ook al dertig jaar mee in de Wetstraat, en ik moet zeggen dat ik dat al die tijd al hoor. Ik hoor altijd goede voornemens om daar iets aan te veranderen en ik denk dat we dat ook absoluut moeten doen, want het is niet beter geworden. Het gaat echter om een complexe oefening. De verantwoordelijkheid voor die oefening ligt niet alleen bij de uitvoerende maar ook bij de decreetgevende macht. Ik denk dat daar werk aan de winkel is voor de regering en het parlement om opnieuw te focussen en na te gaan hoe die complexe regelgeving, die rechtsonzekerheid creëert en die zorgt voor lange doorlooptijden en ondoorzichtigheid kan worden vereenvoudigd. Mijnheer Ongena, u legt terecht een deel van de verantwoordelijkheid bij de regering. Ik neem de vrijheid om ook een deel van de verantwoordelijkheid bij het parlement te leggen. Ik denk dat we daar beide werk op de plank hebben.

De voorzitter: De heer De Loor heeft het woord.

Kurt De Loor (Vooruit): Minister, collega's Warnez en Ongena, jullie zeggen dat mijn vraag nogal negatief geformuleerd is, dat het verhaal genuanceerder is, maar we moeten ervoor zorgen dat we de zaken ook niet kapot relativeren. Wat Vooruit betreft, moet openbaredienstverlening neutraal, objectief en onpartijdig zijn. En als er dan een thema-audit komt waarin staat dat die elementen onder druk komen te staan, dan neemt Vooruit dat ernstig. Wanneer er sprake is van mogelijke belangenvermenging door externen aan te stellen, dan verdient dat onze aandacht, zeker wanneer er een aantal gevaarlijke evoluties zijn zoals het stijgend aantal uitbestedingen, het uithollen van het statuut van werknemers, waardoor die functies ook minder aantrekkelijk worden. Dat is niet allesbepalend maar het heeft een

invloed. En dan zijn dat gevaarlijke evoluties, die Vooruit niet wil volgen. In plaats van de zaken dood te relativiseren, willen wij die ernstig nemen. We doen dat nu en zullen dat in de toekomst blijven doen, minister en collega's.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Jo Brouns aan Bart Somers, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen, over de waarschuwing van het OCAD voor nieuwe vormen van extremisme in het kader van de protestbewegingen tegen het coronabeleid – 981 (2021-2022)

Voorzitter: de heer Kris Van Dijck

De voorzitter: De heer Brouns heeft het woord.

Jo Brouns (CD&V): Al in mei 2020 waarschuwde het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse (OCAD) dat de coronacrisis een voedingsbodem vormt voor extremisme.

Begin december waarschuwde het OCAD dat de weerstand tegen de coronamaatregelen in ons land sterk is toegenomen, wat duidelijk leidt tot meer polarisatie en bedreigingen. Opvallend is dat de protestbeweging bestaat uit zeer verschillende organisaties en/of personen, met heel uiteenlopende motieven en achtergronden.

Het OCAD merkt op dat die protestorganisaties niet onder één noemer te vatten zijn. Ze vallen hoe dan ook niet onder de klassieke ideologische stromingen die vanuit een veiligheidsperspectief – extremisme en terrorisme – worden opgevolgd. Geen van hen kan als eenduidig extremistisch worden bestempeld op het vlak van doelstellingen en methodes. Enkele bevinden zich echter wel in een grijze zone. Daarnaast viel op dat op de recente betoging ook rechts-extremistische groeperingen aanwezig waren.

Het OCAD merkt op dat sociale media een enorm belangrijke rol spelen. Het stelt ook dat het protest leidt tot scherpere oproepen, bedreigingen en haatberichten, wat zorgt voor een opgehitst en gepolariseerd klimaat, zoals we dat de voorbije weken helaas hebben kunnen vaststellen. Haatspraak ten aanzien van beleidsmakers, media en virologen lijkt zo steeds meer maatschappelijk aanvaard te worden. Het risico dat dit leidt tot een geweldsincident wordt op die manier groter, volgens het OCAD.

Die analyse wordt ook in onze buurlanden gemaakt. Zo is de Duitse binnenlandse veiligheidsdienst bezorgd over de personen en groepen uit de Querdenkenbeweging. De Duitse coronaprotestbeweging delegitimeert de staat. Dit is een nieuw gegeven in Duitsland en wordt als een aparte categorie gezien. Vooraanstaande Querdenkers richten hun pijlen op politici en parlementen en brengen daarmee democratische processen in diskrediet en in gevaar.

Ook in Nederland waren er eerder dit jaar gewelddadige rellen. De Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid heeft een zeer uitvoerige fenomeenanalyse van de coronaprotesten gemaakt. In de beantwoording van de centrale vraag van die analyse, namelijk of de coronaprotesten in Nederland doorwerken naar anti-overheidsextremisme en zo ja, hoe dit extremisme zich manifesteert, komt naar voren dat er tot op heden relatief weinig gedragingen als extremistisch zijn geïdentificeerd. Dat neemt niet weg dat er wel degelijk zorgen bestaan.

Door de combinatie van een vasthoudende aanwezigheid van actievoerders in de openbare ruimte en de hoeveelheid zeer kritische, radicale geluiden op sociale media, is een context ontstaan waaruit personen, groepen en gelegenheidscoalities de legitimatie kunnen putten voor het plegen van buitenwettelijke acties, inclusief

geweld. Bovendien is het gevaar onvoorspelbaar, aldus de analyse: er gaat een veiligheidsrisico uit van potentieel gevaarlijke eenlingen die vanuit een combinatie van deze context, andere grieven en persoonlijke problemen tot actie kunnen overgaan.

Uit de bovenstaande analyse blijkt dat er bij de veiligheidsdiensten ongerustheid bestaat over de veiligheidsrisico's, ook in hoofde van individuele personen. Het is duidelijk dat daarover veel expertise bestaat bij de lokale integrale veiligheidscellen inzake radicalisme, extremisme en terrorisme (LIVC R) en dat de multi-agencyaanpak die zij hanteren, daarbij cruciaal is.

Minister, is er op het niveau van Vlaanderen al een analyse gemaakt van het fenomeen van de coronaprotestbewegingen?

Hebt u er zicht op in welke mate de LIVC R daarmee aan de slag gaan en daarmee worden geconfronteerd?

Zult u ervoor zorgen dat de multi-agencyaanpak van de LIVC R ook flexibel kan worden ingezet voor nieuwe fenomenen, zoals deze coronaprotestbewegingen?

Is er, rekening houdende met de gelijkaardige problematieken in onze buurlanden, ook een grensoverschrijdende samenwerking, vooral wat belangrijke informatie-uitwisseling betreft?

De voorzitter: Minister Somers heeft het woord.

Minister Bart Somers: Mijnheer Brouns, ik dank u voor uw relevante vraag.

Eind vorige maand verzamelden meerdere tienduizenden manifestanten in Brussel voor een protestmars tegen de coronamaatregelen. Deze tegenreactie valt in grote mate onder de noemer van legitiem democratisch protest, met een minderheid die overging tot vernielingen, rellen en agressie tegen de politie.

Tegelijk zien we dat bepaalde extremistische individuen en/of organisaties inspelen op de frustraties over het covidbeleid om mensen te rekruteren, een gevaar waar het OCAD in mei 2020 al voor waarschuwde. Daarbij gaat het vooral om rechts-extremistische actoren, die er baat bij hebben om de maatschappelijke onrust op te poken. Het internet en vooral sociale media zijn daarin een versterkende factor, onder meer via de toegenomen verspreiding van desinformatie en complottheorieën.

De verharding van het online- en offlinedebat zorgt ervoor dat mensen meer dan voorheen in kampen worden gedrongen. Daarbij worden de verschillen benadrukt, zodat er meer en meer gevoelens van afkeer ontstaan voor personen die zich in het zogenaamde andere kamp bevinden. Deze toegenomen negatieve polarisering is een mogelijke voorbode voor verdere radicalisering en op termijn extremistisch geweld.

In andere Europese landen, zoals Frankrijk, Nederland, Duitsland en Italië, werden de afgelopen maanden soortgelijke manifestaties georganiseerd uit protest tegen de coronamaatregelen. Ook daar leidde dit in een aantal gevallen tot incidenten.

Voor goede praktijken inzake de preventie van gewelddadig extremisme is het interessant om inderdaad inspiratie te zoeken in het buitenland. Zo ging ik begin oktober nog naar Noordrijn-Westfalen voor een uitwisseling rond onder andere extremisme. Daar had ik een ontmoeting met de 'Verfassungsschutz' of de binnenlandse veiligheidsdienst van Noordrijn-Westfalen, die de protesten in Duitsland nauw opvolgt. Mijn kabinet staat in contact met deze organisatie over deze onderwerpen, alsook met de Nederlandse ambassade in Brussel.

De lokale besturen staan vanuit mijn perspectief in de frontlijn van deze complexe maatschappelijke uitdaging. Zij staan het dichtst bij onze burgers en kennen de spanningen in hun wijken en straten. Bijgevolg zijn zij het best in staat om opnieuw bruggen te bouwen. Want dat is wat we uiteindelijk moeten doen: met elkaar in dialoog blijven, respect opbouwen en vijandschap omzetten in dialoog. Als minister van Binnenlands Bestuur en als minister van Samenleven ondersteun ik hen op verschillende manieren.

Zoals u weet, ontvangt de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) sinds 2015 subsidies om Vlaamse gemeenten te ondersteunen in hun aanpak van extremisme. Lokale besturen en de VVSG zijn niet verbaasd over de waarschuwing van het OCAD over nieuwe vormen van extremisme. Concrete cijfers over het aantal dossiers die rond deze nieuwe vorm van extremisme al zijn besproken op een LIVC R zijn er niet, maar er is wel een aanvoelen dat dit lokaal leeft.

LIVC's zijn niet altijd even goed aangepast aan een dynamisch bedreigingsscenario en nieuwe of andere vormen van gewelddadig extremisme. Daarom zet ik in op een verdieping van de ondersteuning vanuit de VVSG om de LIVC's te begeleiden en te coachen, iets waar u in deze commissie al meermaals op hebt gewezen, mijnheer Brouns. Het EMMA-project (Evaluation and Mentoring of Multi-Agency approach to violent radicalization in Belgium, the Netherlands and Germany) werd afgelopen vrijdag goedgekeurd door de Vlaamse Regering en zal ertoe bijdragen dat de LIVC's flexibeler kunnen inspelen op nieuwe dynamieken.

Concreet zal de VVSG de burgemeesters informeren en sensibiliseren over de LIVC R-werking en mogelijke verbeterprocessen. Daarnaast zullen ze intensieve begeleidingsprojecten voorzien voor de LIVC R-coördinatoren. In totaal zullen in het project 36 gemeenten intensief worden begeleid, gaande van opstartende gemeenten – 15 procent van de Vlaamse gemeenten heeft nog geen LIVC R –, gemeenten die moeite hebben om hun LIVC R-werking dynamisch te houden tot gemeenten, vooral grote steden, waar de werking al lang bestaat en veel expertise werd opgebouwd.

Daarnaast zal de VVSG de zelfevaluatietool ontwikkeld tijdens het Europees gefinancierde EMMA-project lokaal valoriseren en bijsturen. De VVSG ontvangt daarvoor 302.940 euro voor een looptijd van drie jaar, beginnend op 1 februari 2022.

Wat polarisatie, desinformatie en haatspraak betreft, zal ik, om de lokale besturen op korte termijn te kunnen bijstaan in de toegenomen spanning en polarisatie, morgen enkele relevante partners samenbrengen aan een ronde tafel: het OCAD, de VVSG, Hannah Arendt Instituut en de Kazerne Dossin als trekker van het Wij-Zij-netwerk. Zij hebben de kennis in huis om na te denken over de concrete tools die we onze lokale besturen kunnen aanreiken om mee aan de slag te gaan.

Om de lokale besturen in deze moeilijke problematiek op langere termijn te ondersteunen in het lokaal en concreet aanpakken van polarisatie, desinformatie en haatspraak zal het Hannah Arendt Instituut een driejarig leer- en uitwisselingsproject opzetten voor professionals van lokale besturen. We hebben daar vorige week nog diepgaand over van gedachten gewisseld. De Vlaamse Regering heeft beslist dit te steunen omdat het belangrijk is in de strijd tegen die potentieel gewelddadige polarisatie.

Het traject omvat zowel het samenbrengen van bestaand onderzoek, experts en praktijkexpertise, het opzetten van een digitaal leertraject, als het concreet vertalen naar de praktijk via een toolkit en actieplannen. Daarnaast wordt ingezet op de uitwisseling van ervaringen tussen en voor lokale besturen.

Dat nu vier en in de toekomst vijf universiteiten van Vlaanderen met al hun wetenschappelijke bagage mee willen nadenken hoe ze dat concreet willen doen op

basis van de nieuwste wetenschappelijke inzichten en op basis van de laatste informatie van het OCAD en hun andere veiligheidsdiensten en met de blik op het buitenland, overtuigt me ervan dat we het best mogelijke ondersteuningsaanbod kunnen realiseren ten aanzien van onze lokale besturen die als het ware in de frontlijn staan in de strijd tegen die mogelijk gewelddadige polarisatie, die bedreigend is voor de cohesie van onze samenleving. Ik hoop dat ik u daarmee een concreet antwoord heb gegeven, mijnheer Brouns.

De voorzitter: De heer Brouns heeft het woord.

Jo Brouns (CD&V): Minister, ik dank u voor uw antwoord. U zit meteen op de lijn die ik wilde aansnijden, zoals u waarschijnlijk had verwacht.

Het is opvallend en enigszins verbazend dat zelfs een coronacrisis, die natuurlijk niet onbesproken is – en dat is een understatement, elke dag opnieuw in het nieuws –, uiteindelijk maatschappelijk aanleiding moet geven tot protest en zelfs zodanig protest dat het op de radar kwam van het OCAD. Dat hadden we aanvankelijk niet verwacht. Dit om aan te geven dat men lokaal voortdurend zeer alert moet zijn voor allerhande fenomenen waarvan een zekere bedreiging uitgaat en waarvan men dat in eerste instantie niet verwacht. Dat is de reden waarom dat brede palet van partners rond de tafel toch wel belangrijk is. Ik ervaar ook dat die ondersteuning een absolute noodzaak is. Het EMMA-project met evaluatie geeft dat ook aan.

U verwijst naar de rondetafel met een aantal spelers die concrete tools moeten uitwerken en waar de lokale besturen dan mee aan de slag kunnen gaan.

We hebben het al even niet meer gehad over het draaiboek. Ik weet niet hoe het daar vandaag mee staat, misschien kunt u uw licht daarover laten schijnen. Het gaat hier om alle partners die we vandaag volgens het nieuwe decreet mee aan de tafel mogen uitnodigen, zeg maar de voelsprietten die als eersten kunnen waarnemen wanneer er links of rechts iets fout dreigt te gaan. Hoever staat het met de concrete uitrol op het terrein?

De voorzitter: Minister Somers heeft het woord.

Minister Bart Somers: Mijnheer Brouns, ik denk dat wij in belangrijke mate op dezelfde lijn zitten. Ik heb uw antwoord niet ervaren als een kritiek of verdere vraagstelling. Ik denk dat dit een heel belangrijke uitdaging is, die echter niet eenvoudig is. We mogen niet verzanden in het mee oppoken van die polarisatie, maar moeten eerder wegen zoeken waarbij we respectvol en fundamenteel van mening kunnen verschillen. We moeten al het mogelijke doen om te verhinderen dat mensen dusdanig worden opgejaagd dat ze de medeburgers als vijanden beginnen te zien en te bestrijden, waarbij ze geweld beginnen te gebruiken en de autoriteit van de staat volledig naar beneden halen en zelfs geweld beginnen te gebruiken tegen onze politiediensten. Dat is onaanvaardbaar.

Het draaiboek is gepubliceerd en zal op de website van het Agentschap Binnenlands Bestuur staan. Ik nodig u uit om dat zeker eens te bekijken. De volgende weken en maanden zullen wij dat verder verspreiden onder de LIVC's, onder meer via de infomomenten die nog worden georganiseerd.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.